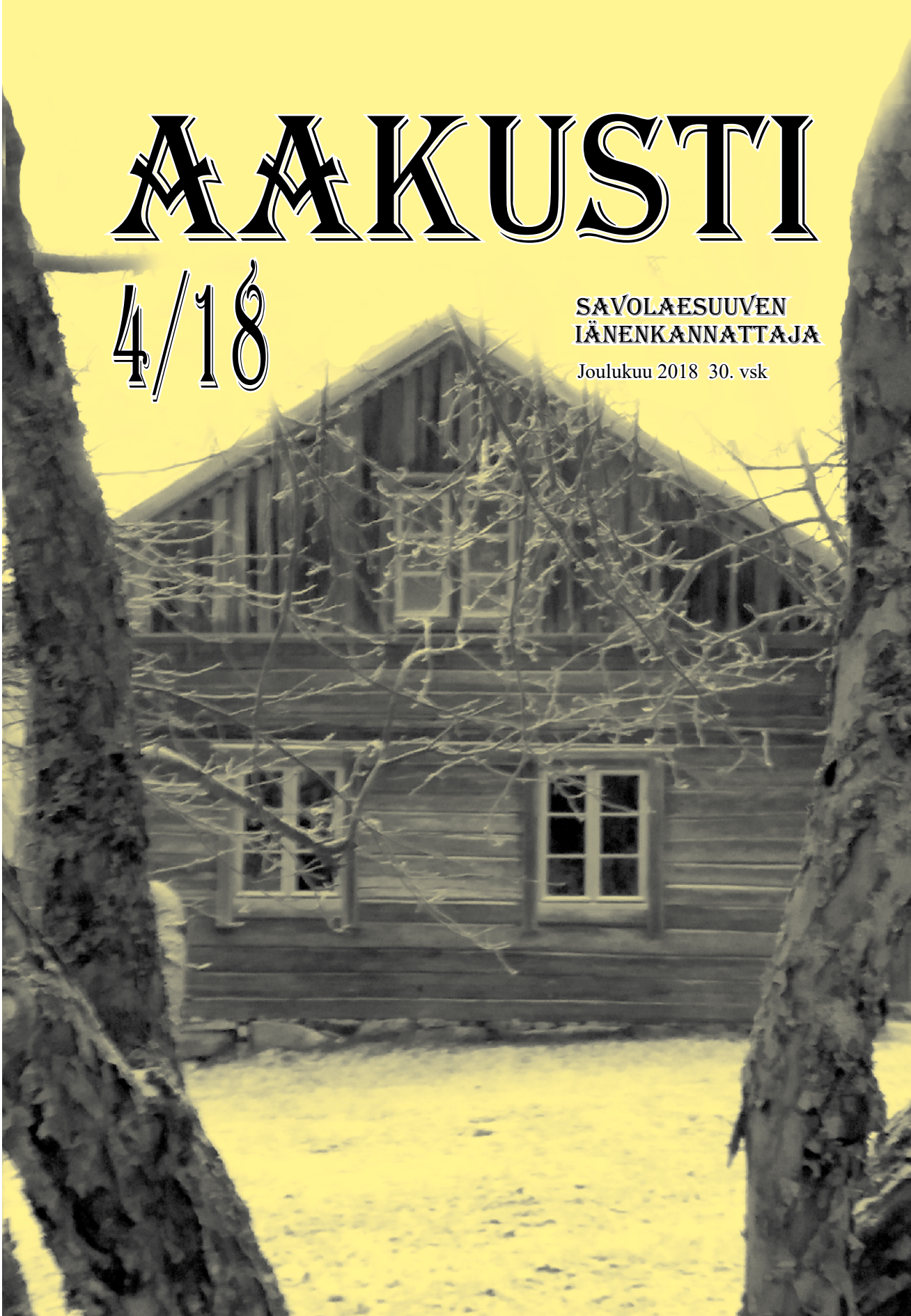

AAKUSTI

4/18

SAVOLAESUUVEN
IÄNENKANNATTAJA

Joulukuu 2018 30. vsk

Pääkirjoitus: Umpiossa ahistaa	3	Tavvoo savvoo uusista kansista	18
Paatosta ja uhoa	4	Keleperi pääsi itsekin kirjaksi	19
Kun väki vähenöö niin luatu paranoo	8	Savon hienosäättöä osa II	20
Turvallisin voimin tuttujen kesken	10	Nämä Seitsemän veljestä	21
Adventtiajan musiikkia 1400-luvulta	12	Saksittuja Saastamoiselta	22
Savonkielinen Kalevala kuultavaksi	13	Savolainen uamuvoimistelu	25
Trenditön mies	14	Panu	26
Romaanisarja suomalaismetsistä	15	Ihmemies Ilmari Kianto	28
Uudet nettisivut Kultille	16	Entisajan joulunaatto	30
Kusti ja Musti	17	Sutkaus	32

Umpiossa ahistaa

Kansallisessa terveydenhuollossa puhutaan Kysin, Kuopion yliopistollisen sairaalan, ”miljoonapiiristä”. Savon kahdessa maakunnassa, eteläisessä ja pohjoisessa, asukkaita on tällä erää reilut 400 000 ihmistä, mutta kun mukaan lasketaan Pohjois-Karjala, Keski-Suomen pohjoiset osat, Kainuu ja Koillismaa, miljoonan verran meillä on valtakunnassa myös savolaisittain puhuvia ihmisiä.

Pohjoiskarjalaiset tai keskisuomalaiset eivät juuri julkisesti halua leimautua savolaisiksi, mutta asutushistoriallisessa ja kielellisessä katsannossa he ovat kyllä samaa joukkoa meidän kantasavolaisten kanssa. Kuusamolaisten, taivalkoskisten ja posiolaisten paikallislehden murrepakinotsijan tekstistä näkee ja kuulee heti, mistä päin on asutus noille seuduille tullut. Se selittää senkin, miksi Kalle Pääntalon kirjoissaan luoma maailmankuva tuntuu niin kovin kotoisalta savolaisesta – paljon kotoisammalta kuin hämäläisen Väinö Linnan luoma Pentinkulma.

« »

Miksi Savon kahden maakunnan ulkopuolella asuvat eivät halua samaistua meihin heimolaisiinsa?

Pilkkakirveitten selitys on varmasti se, että naapurimaakunnissa ei halua leimautua ”köyhiksi ja savolaisiksi”. Todellinen syy lie kuitenkin siinä, että jokainen maakunta haluaa laulaa ylintä ääntä maakuntien konsertissa ja näyttää muille kehityksen mallia. Savolaisella murrealueella tämä kilpalaulanta sai lisävauhtia vuonna 1960, kun silloinen

Kuopion suurlääni jaettiin kahtia Kuopion ja Pohjois-Karjalan lääneiksi ja Hämeen ja Savon välille muodostettiin uusi Keski-Suomen lääni, johon lohkaistiin monta kuntaa Savon puolelta.

Savolaisen murrealueen läänien ja maakuntien keskinäinen kilpailu on lisännyt niiden henkistä vireyttä. Tätä ei käy kiistäminen. 1960- ja -70-lukujen taitteessa käytiin itäisessä Suomessa jaloa ja rajua kilpaa uuden yliopiston paikasta. Kiista ratkaistiin Salomonin tuomiolla: yliopistoa ei annettu yhteen kaupunkiin ja maakuntaan, vaan jaettiin kolmen maakunnan ja kaupungin kesken: yksi osa Kuopioon, yksi osa Joensuuhun, yksi osa Lappeenrantaan. Kuopio ja Joensuu ovat nyt solmineet järkiavioliiton selvittääkseen yhteisvoimin hengissä Suomen ja jopa koko maailman yliopistojen kovenevassa kilpailussa. Lappeenrantaakin kosittiin mukaan, mutta vaikka vesi kantaa, niin ei savolais-ten ja pohjoiskarjalaisten kutsu kantanut enää Saimaan etelärannalle saakka.

« »

Kun puhutaan savolaisen murrealueen maakuntien keskinäisestä kilpailusta, ei pitäisi sivuuttaa tiedonvälityksen merkitystä.

Maakuntien valtaledet ovat levikkiään varmistaakseen luoneet tietoisesti rajoja ei vain maakuntien välille, vaan jopa maakuntien sisällekin. Erityisen hyvin tämä on tullut esiin Etelä-Savossa, joka on jakaantunut kahtia kahden aluelehden mukaan.

Savon Kielen Seura r.y:n hallitus 2018

Puheenjohtaja Seppo Kononen (20), varapuheenjohtaja Tuula Ollila (19), sihteeri Jari Kanninen (19), Anna-Liisa Happonen (19), Teuvo Laakkonen (20), Auli Poutiainen (20), Raili Pursiainen (19), Eeva-Liisa Pennanen (20), Anneli Lujanen (20), Helga Ylönen (19), Eila Ollikainen (20).

Varajäsenet: Veikko Huuskonen (19), Keijo Karhunen (19), Risto Lappalainen (20), Leo Puurunen (20), Jukka Lappalainen (20), Matti Väisänen (20), Marja-Riitta Saastamoinen (19) sekä Raija Uhlback (19) rahastonhoitaja.

AAKUSTI 4/2018

Savolaesuuven iänenkannattaja, 29. vuosikerta.
ISSN 1456-3827, www.savonkielenseura.fi
Kultti ry:n jäsenlehti (www.kultti.net)
Julkaisija: Savon Kielen Seura r.y.
Perustettu 1982.
Päätoimittaja: Seppo Kononen, Koulutie 5,
73600 Kuavi, P. 050 5461317,
s-posti: seppo.kononen@savonsanommat.fi
Toimituskunta: Seppo Kononen, Osmo Pekonen, Eeva-Liisa Pennanen, Riitta Raatikainen, Leo Puurunen ja Jukka Nykänen.
Taitto: Jukka Nykänen,
os: jukkan.email@gmail.com

Hinnat: Vuosikerta 4 num. 20 e. irtonumero 5 e.
S k:n seuran jäsenille sisältyy jäsenmaksuun.
Ilmoitushinnat:
1/1 sivu on 250 e, 1/2 sivua: 125 e
Pankkiyhteys: FI02 5397 0820 0128 21
Painopaikka: Kuopion painatuskeskus, Kuopio
Seuran Sihteeri: Jari Kanninen, Vallantie 27,
70900 TOIVALA. P. 050 5886151
jari.kanninen@luukku.com
Rahastonhoitaja Raija Uhlback, Ruutikuja 2 C
37, 70340 KUOPIO, P. 050 917 4462,
raija.uhlback@suomi24.fi
Tilaukset ja jäsenasiat: Raija Uhlback, ks. yllä
Lehdet: v. 2019 lehti ilmestyy 4-numeroisena:
No 1/2019: Aineiston jättöpvm. 20.02.2019.
sähköisesti osoite: jukkan.email@gmail.com

Pohjois-Savossa teki Ylä-Savo aikanaan hyvinkin tiukasti pesäeroa muuhun maakuntaan oman aluelehtensä johdolla, mutta nyttemmin kissanhännävedosta on päästy onneksi eroon. Ponssen. Olvin, Genelecin ja Lapinlahden juustolan menestymiset ovat koko Pohjois-Savon menestystarinoita.

« »

Kuopion ja Pohjois-Karjalan vaalipiiri-
en yhdistymisen piti tuoda lisävoimaa poliittista Itä-Suomelle. Se kuitenkin vesitettiin heti alkuunsa jättämällä Etelä-Savo pois joukosta. Seuraava menetys koetaan ensi kevään eduskuntavaaleissa, kun yli-
paisuneelle Uudellemaalle annetaan yksi
lisäpaikka savokarjalaisten kiintiöstä.

Mitä enemmän asutus keskittyy
eteläiseen Suomeen, sitä vaikeammaksi
käy savolaisten tai ylipäättään kaikkien
itäsuomalaisten asian puolustaminen
valtion päätöksenteossa. Ajan henki
vaatii maailmalla rajojen sulkemista,
etteivät toiset, vieraat, tulisi ottamaan
meiltä sitä, mitä meillä on. Savolaisten
ei pitäisi näihin puheisiin yhtyä, vaan
päinvastoin ryhtyä purkamaan kaikkia
niitä keinotekoisia rajoja, joita olemme
murrealueellemme pystyttäneet. Savos-
sa ei ole oltu ennenkään umpiossa.

Seppo Kononen,
Puheenjohtaja,
Savon kielen seura ry.

Runot kuopiolaisissa sanomalehdissä 1918

Paatosta ja uhoa

Sadan vuoden takainen sisällissota antoi aiheita ja innostutti runontekijöitä runebergiläiseen riimittelyyn. *Vänrikki Stoolin tarinoita* luettiin yhä, ja kouluissa se kuului peruslukemistoon. Ei siis tarvitsi ihmetellä, jos uusi sota synnytti uudet sankaritarinat ja runot.

Runoja julkaistiin kuopiolaisissa sanomalehdissä vuoden 1918 aikana niin runsaasti, että niistä yksiin kansiin kootuina saisi tuhdin runopakettin. Suuri osa julkaistuista runoista voidaan luokitella sotarunoudeksi; sen väri oli valkoinen, eiväthän vastapuolen mielipiteet ja tunteet julkisissa lehdissä päässeet esille työväenlehtien lakkauttamisen takia.

Nimimerkki **Ananiias** riimitteli Savon Sanomissa *Viikkolauluja*, ajankohtaisista asioista kertovia runoja. Nimensä mukaisesti niitä ilmestyi kerran viikossa vielä tammikuussa, myöhemmin säännöllinen julkaisurytmi loppui. Tekijöinä vuoden

mittaan esiintyivät myös nimimerkit **Malakias** ja **Sepeteus**.

Tammikuussa julkaistiin **Kaarlo Terhin** *Hengen aateluus. Syntysanoja Kuopion Teollisuusvirikailijoiden yhdistyksen iltamaan tammik. 5 p:nä 1918.* (Savotar 9.1.) ja **J. K. Kulomaan** *Sakari Topelius. Satavuotis muisto.* (Savon Sanomat 15.1.).

Sotarunoja oli tammikuun lehdistä luetavissa vain *Jääkärien marssi* (Savo 22.1. ja Savotar 23.1) ja **Kaarlo Terhin** *Suomen Vapaudelle* (Savo 10.1.) *Jääkärien marssin* (sittemmin Jääkärimarssi) tekijää, jääkäri **Heikki Nurmiota**, lehdissä ei mainittu.

Sotarunot suosiossa

Sotatapahtumien uutisoinnin lisääntyessä sotiin liittyvien runojen julkaiseminen myös lisääntyi. Helmikuussa sotarunojaan saivat julki erityisesti **Kaarlo Terhi**, **Ilmari Kianto** ja **Martti Korpilahti**.

Runot oli omistettu usein jääkäreille tai suojeluskunnille. Paatos ja uho ilmenivät varsinkin **Kiannon** runoissa, jo otsikoissa se näkyi (*Lipun juureen! Savon Sanomat 16.2., Pois ryssät! Alas punakaartit! Savon Sanomat 19.2.*).

Ei sotaa ilman uhreja. Ensimmäinen muistoruno kuopiolaisessa lehdessä taitaa olla **Rolf Roschieren** kirjoittama *Topi Tolssa 5.2.1918* (Savo 16.2.). Sankarihautajaiset saivat omat runonsa, esimerkiksi **Elsa Hästeskon** *Nyt aukee pyhä povi synnyinmaahan* (Savo 28.2.) ja **Kaarlo Terhin**, *Elegia. Nuorten urhojen haudalla* (Savo ja Savon Sanomat 28.2. ja Savotar 1.3.).

Kuopiolaisen **Väinö Karvisen** *Sankarien muistolle* julkaistiin Savossa 2.3. Sankarihautajaisiin osallistuneet olivat sen kuulleet lausuttuna Kuopion tuomiokirkossa 27.2.1918. Maaliskuussa julkaisuista muista runoista monet olivat nimimerkkien kirjoittamia, mutta joukossa oli myös tunnettujen runoilijoiden tekemiä, kuten esim. **Einar Wuorelan** (Einari Wuorelan) *Vapaustaisteluun!* (Savo 9.3.). Ahkeralta runonikkarilta **Kaarlo Terhiltä** julkaistiin runot *Tervehdys jääkäreille* (Savo 7.3. ja Savotar 8.3.) ja *Sotalaulu* (Savotar 22.3.). Savon Sanomat julkaisi 14.3. **Veikko Korhosen** *Miesten marssin* ja Savotar 20.3. **Martti Korpilahden** *Ain aatoksemme ympäröivät teitä*, joka oli jo 14.2. julkaistu Savon Sanomissa.

Vapautta ja voittoa runomittaan

Huhtikuun runot ovat pelkästään sotatai muistorunoja. Jo ennen esillä olleiden runontekijöiden joukkoon on tullut **Lauri Pohjanpää** runollaan *Sotarukous* (Savo 4.4. ja Savotar 5.4.). **Einar Wuorelalta** julkaistiin kaksi runoa: *Valkokaartien marssi* (nimimerkillä E.W:la Savotar 3.4.) ja *Vapaaehtoisten marssi* (Savo 4.4.).

Kaarlo Terhi runoili vapaudesta (*Vapaustaulu*, Savotar 7.4. ja *Vapauden voitto*, Savo 18.4. ja Savotar 19.4.), kirjoitti muis-

torunot Karttulan sankarihautajaisiin 7.4. (*Kaatuneiden muistolle*, Savotar 10.4.) ja Kuopion sankarihautajaisiin 11.4. (*Valkeat arkut ...*).

Savon Sanomat 13.4. ja Savotar 14.4.), kannusti sotaan lähtijöitä runollaan *Rintamalle* (Savon Sanomat 27.4.) sekä esitti *Laulajan tervehdysten Karjalan sankarille* runollaan *Aarne Sihwo* (Savo 30.4.).

Ilmari Kiannonltä julkaistiin huhtikuussa *Vapaussoturin valloituslaulu* (Savon Sanomat 9.4. ja Savotar 14.4.) ja *Kaatuneen viime tervehdys* (Savon Sanomat 18.4.). Savottaressa puolestaan ilmoitettiin 28.4., että *"Hakkaa päälle!" Ilmari Kiannon repäsevä sotarunokokoelma Suomen armeijalle ilmestyy piakkoin 2 mk:n hintaisena.*

Rolf Roschier kunnioitti kaatuneita **Otto Leppästä**, **Lauri Riepposta**, **Taneli Kärkkäistä** ja **Väinö Savolaista** muistorunollaan (Savotar 19.4.). Muitakin kaatuneiden muistoksi kirjoitettuja runoja julkaistiin huhtikuussa runsaasti, enin osa tekijöistä nimerkkien suojaan jääneitä.

Kaarlo Terhin tuotteliaisuus jatkui myös toukokuussa, häneltä julkaistiin seuraavat runot:

Sotilassairaалassa (Savotar 1.5.), *Kaatuneiden muistolle* (Savo 11.5.), *Lippulaulu* (Savon Sanomat 11.5.) ja *Jääkäri laulu* (Savotar 22.5.). Savon ja Karjalan jääkäreille omistetun marssin *Nuoret sankarit* sanat julkaistiin Savossa 11.5. ja Savottaressa 12.5. Marssin sanat on kirjoittanut **Alpo Noponen** ja säveltänyt **Otto Kotilainen**. **V. A. Koskenniemen** mukailema *Isänmaan virsi* julkaistiin Savossa 4.5. ja Savottaressa 15.5. **Bertel Gripenberg** oli jo huhtikuussa runoillut Lempäälän taisteluista (*Voittoa kohti* Savo 27.4.), toukokuussa runon julkaisi Savotar 5.5. **Eino Leinon** Suomen armeijalle omistama *Valtakunnan marssi*, joka oli ensin julkaistu Helsingin Sanomissa 16.5., oli kuopiolaisissa lehdissä luettavana viikkoa myöhemmin (Savo 23.5. ja Savotar 24.5.).

Ajalle ominainen Saksa-mielisyys ilmeni siinäkin, että Saksan kansallislaulu *Die Wacht am Rhein* julkaistiin **Severi Nuormaan** suomentamana Savottaessa 5.5. ja Savossa 11.5. Paikallista sankarirunoutta edusti Savossa 23.5. julkaistu **Väinö Karvisen** *Sankarien haudalla. Surulaulu riemulaulu* 22/5 18.

Savon Jääkäri aloittaa

Savotar lakkasi ilmestymästä ja muuntui Savon Jääkäriksi. Sen näyttenumerossa 2.6.1918 **Väinö Karvinen**, käyttäen nimimerkkiä Väinö K. julkaisi suomentamansa **Franz Eversin** runon *Hindenburg*. **Kaarlo Terhi** jatkoi sotarunoelmiaan: *Petturi* (Savon Sanomat 1.6.), *Myrskyn jälkeen. Kuvia Suomen vapaustaistelusta* (Savon Sanomat 15.6.) ja *Myrskyn jälkeen. Kuvia Suomen vapaustaistelusta. II* (Savon Sanomat 18.6.). Savon Jääkäriessä sai paltatillaa **Aarne Sihvon** *Turha syytös* (12.6.) ja **U. W. Walakorven** suojeluskunnille omistettu *Siks 'wälkkyköhön kalpa* (28.6.)

Muut kesäkuun lehdissä olleet runot olivat nimimerkkien **Erakko**, **Ensio** ja **Malakias** kirjoittamia ja julkaistu Savon Sanomissa. Savossa runojen julkaiseminen lakkasi pitkäksi aikaa.

Heinäkuussa halu runojen julkaisemiseen ja ehkä myös kirjoittamiseen hiipui. Vain kolme runoa on ollut luettavina: **Franz Eversin** *Ludendorff Väinö Karvisen* (Wäinö K.) suomentamana (Savon Jääkäri 7.7.), **Eino Leinon** *Maamiehen rukous* (Savon Jääkäri 17.7) ja **J. Vaahtoluodon** *Vienankansan huokaus* (Savon Sanomat 30.7.)

Ruonoton elokuu

Elokuu oli lehdissä lähes tyystin ruonoton. Vain **Ananiaksen** *Viikkolaulu* 215 oli Savon Sanomissa tarjolla riimien ystäville.

Kuopion Teatterin avajaisjuhlaa vietettiin 1.9.1918. Juhlarunon *Prologi* oli kir-

Opettaja Väinö Karvinen pitää juhlapuhetta Kuopiossa.

joittanut **Kaarlo Terhi**; runo julkaistiin Savon Jääkäriessä 4.9. ja Savon Sanomissa 5.9. Tilaustyönä hän oli myös tehnyt runon *Elämän paja*, joka esitettiin Kuopion Teollisuusvirkailijoiden yhdistyksen iltamissa 22.9. ja julkaistiin Savossa 24.9. Savon Jääkäriessä 22.9. **Väinö Karvinen** (Wäinö K.) riimitteli jo rauhasta: *Rauhan odotus*. Nimimerkit **Malakias** ja **Sepeteus** riimittelivät nyt *Viikkolauluja*.

Ellei **Sepeteuksen** *Viikkolauluja* oteta lukuun, saivat vasta joulukuussa lehtien lukijat luettavakseen oikeita runoja. Nämä kolme pitkää runoa julkaistiin: **Väinö Karvisen** *Prologi Kuopion Teatterin viikiäisiin jouluk. 5 p:nä 1918* (Savon Jääkäri 6.12.), **Kaarlo Terhin** *Joulurauha* (Savon Sanomat 21.12.) ja **Väinö Karvisen** *Wuosi 1918* (Savo 31.12.)

Runoniekat

Keitä olivat nämä runoniekat? Hyvin tunnetut, kuten esim. Eino Leino, jääkööt tässä esittelemättä.

Ananiias (nimimerkki) oli Suonenjoel-la syntynyt toimittaja, kirjailija ja Kainuun Sanomien päätoimittaja **Johannes (Jussi) Kukkonen** (26.3.1892 - 24.8.1955).

Kaarlo (Karl) August **Terhi** (aik. Hammar, 26.3.1872 - 21.3.1921) oli raittiusmies, kuoronjohtaja, laulunopettaja, toimittaja ja kirjailija. Terhi kirjoitti sanat *Uusmaalaisen lauluun*, johon Jean Sibelius teki sävellyksen. Laulu ensiesitettiin vuonna 1912.

J. K. Kulomaa oli yksi **Jussi Kukkonen** käyttämistä monista nimimerkeistä.

Heikki Eliel Nurmio (29.10.1887 - 22.7.1947) oli jääkärieversti, sotahistorioitsija ja salanimellä Aarne Mustasalo nuortenkirjailija. Nurmio sanoitti *Jääkärimarssin*.

Elsa Matilda Hästesko (v:sta 1935 Heporauta, o.s. Koponen, 31.8.1883 - 7.5.1960) oli kirjailija ja Kalevala Korun sekä Kalevalaisten Naisten Liiton perustaja. Heporauta julkaisi teoksiaan myös nimillä Elsa Hästesko ja Elsa Hästesko-Heporauta sekä nimimerkillä Tavi Ylämaa.

Martti Ilmari Johannes Korpilah-ti (vuoteen 1906 Forsgren, 25.4.1886 - 25.9.1938) oli kotiseuturunoilija, kansakoulunopettaja ja säveltäjä. Yksi tunnetuimmista Korpilahden sanoittamista lauluista on Ivar Widénin säveltämä *Keski-Suomen kotiseutulaulu* vuodelta 1920.

Yrjö **Rolf Hjalmar Roschier** (6.10.1878 - 7.2.1955) oli rautalampilainen tilanomistaja ja runoilija, Karjalan kartanon omistaja.

Väinö Karvinen (20.7.1885 - 21.4.1944) oli opettaja ja runoilija. Hän käytti myös nimimerkkiä Väinö Kouta. Karvinen asui vuodesta 1908 lähtien Kuopiossa ja toimi kauppaoppilaitoksen äidinkielen lehtorina ja teollisuuskoulun opettajana. Karvinen harrasti kotiseututyötä ja kirjoitti Kuopion kulttuurihistoriasta artikkeleita lehtiin ja vuosikirjoihin. Karvinen piti myös radioesitelmiä ja hän oli suosittu juhlapuhuja. Toukokuussa 1939 Karvinen johti sanoittamansa *Kallan ranta*-kanta-

tin esitystä Pohjois-Savon Maakuntaliiton maakuntajuhlassa joka pidettiin Kuopion Väinölänniemen kentällä.

Veikko Matias Korhonen (12.6.1888 17.1.1942) oli rautalampilainen toimittaja ja kirjailija. Hän käytti myös nimimerkkejä Erämies, Ville Heinämaa, Antti Kari-suo, Eino Koivuranta, Epra Kujanpää, K. V. Kujansuu ja Olli Ojamaa.

Alpo Noponen (10.12.1862 - 21.2.1927) oli Rantasalmen Kolkontaipaleella syntynyt kirjailija ja runoilija. Alpo Noponen oli Otto Kotilaisen lapsuudenystävä. Hän sanoitti Kotilaisen säveltämän joululaulun *Kun joulu on* ja Leevi Madetojan säveltämän *Arkihuolesi kaikki heitä*.

Bertel Johan Sebastian Gripenberg (10.9.1878 - 5.5.1947) oli suomenruotsalainen runoilija ja aatelismies. Bertel Gripenbergin puoliso oli näyttelijä **Elli Tom-puri**.

Severi Nuormaa (vuoteen 1906 asti Nyman, 15.10.1865 - 11.6.1924), oli runoilija, sanoittaja, toimittaja ja kansansivistäjä.

Fanz Evers (1871 - 1947) kuului *Zum schwarzen Ferkel (Mustaan possuun)*-piiriin, joka oli eräässä ravintolassa Berliinissä kokoontunut kirjailijoiden ja taiteilijoiden löyhä ryhmä.

Aarne Sihvo (22.11.1889 - 12.6.1963) oli jääkärikenraali, joka oli vuosina 1926 - 1933 sotaväen päällikkö ja 1946 - 1953 puolustusvoimain komentaja.

Urho Viljo (U. W.) Walakorpi (vuoteen 1919 Haapanen, 14.8.1886 - 15.2.1957) oli kirjailija ja toimittaja, joka käytti nimimerkkejä Finis, Urho Haapanen ja U-oH-n.

Jalmari Vaahtoluoto (aik. Wilenius, 12.5.1890 - 6.2.1963) oli opettaja ja kirjailija, joka käytti kirjailijanimeä Jalmari Vaula.

Lassi Koponen

Lähteet: Vuoden 1918 kuopiolaiset sanomalehdet ja Wikipedia.

Kauppaneuvos Paavo Jauhiainen todisti Pohjois-Savon liiton täpötäydessä maakuntasalissa, että maakunnalla on mennyt itse asiassa oikeinkin hyvin EU-ajassa.

"Kun väki vähenöö, niin luatu paranoo"

Kotiseutuseminaarissa todistettiin, että EU-aika on merkinnyt Pohjois-Savolle paljon hyvää.

Marraskuinen lauantai-iltapäivä 11.11. 2019 oli myrterön harmaa ja pimeä, joten päivä ei paistanut luontojaan kenellekään savolaiselle. Täysi turvallinen, kaikkiaan satakunta henkeä, poistui Pohjois-Savon kotiseutuyhdistysten liiton ja Pohjois-Savon maakuntaliiton kotiseutuseminaarista iloisin mielin ja itseensä uskoen.

Jos oli luultu olevamme maassa valitsevan yleisen käsityskannan mukaan "köyhiä ja kipeitä", niin nyt kuultiin aivan päinvastainen totuus. Vähittäisestä väestökadosta huolimatta Pohjois-Savo on kehittynyt selkeitten tilastonumeroitien mukaan monilla elämäntilanteilla EU-aikana selkeästi muuta ja jopa koko EU:ta nopeammin.

Tilastoja selvittellyt kauppaneuvos **Paavo Jauhiainen** tiivistä vuodesta 1995 alkaen ja jo 23 vuotta jatkuneen jakson maakunnan historiassa vanhaan suomalaiseen sananlaskuun: "Kun väki vähenöö, niin luatu paranoo".

Väen väheneminen on kiistämätön tosiasia. Vain Kuopio ja Siilinjärvi ovat kysyneet EU-aikana kasvattamaan väestöä, kaikki muut kaupungit ja kunnat ovat

kokeneet tappioita. Suurin menettäjä on Rautavaara, jossa kuntalaisten joukko on huvennut parissa vuosikymmenessä noin 40 prosentilla.

Kun koko Suomen väkiluku on kasvanut tasaista tahtia samaan aikaan, Pohjois-Savon väestöosuus on pudonnut noin 4,5 prosenttiin. Bruttokansantuote asukasta kohti on edelleen keskimääräistä alhaisempi kuin yritysten määrään. Mutta Paavo Jauhiaisen heijastamista tilastokuvista löytyi samaan aikaan kuitenkin huomattavasti enemmän myönteisiä sävyjä.

Tilastonikkari näkee valoa

Maan ylivoimainen ykkönen Pohjois-Savo on ennen muuta marjantuotannossa. Noin neljännes maan mansikoista, herukoista ja muista viljellyistä marjoista tulee pohjoissavolaisilta pelloilta. Maan maidosta Pohjois-Savosta lypsetään reilut 14 prosenttia ja naudanlihastakin yli kolme toista. Maakunnan metsät kasvavat nekin hyvin, koko maan puuston kasvusta Pohjois-Savon osuus on yhdeksän prosenttia.

Mitä yksittäisten pohjoissavolaisten henkilökohtaiseen talouteen tulee, niin henkeä kohti laskettu bruttokansantuote on noussut unioniajassa jopa puolella. Jos

vuonna 1995 lähdettiin sadasta, niin nyt tuo indeksiluku on kimmaltanut monista pitkistä lamavuosista huolimatta 151:een.

Muu Suomikin on kehittynyt liki samaa tahtia, mutta ei ole pysynyt ihan savolaisen vauhdissa: indeksiluku on 148. Koko EU-alueen lukema on 141. Usein puhutaan, miten suuret maat jyräävät unionissa, mutta totuus on tässäkin toisenlainen. Näissä unionin suurmaissa kehitysindeksi on vain 133 eli asukaskohtainen bruttokansantuote on kasvanut niissä vain noin kolmanneksella.

Kauppaa ja teollisuutta lukuunottamatta Pohjois-Savon kehitys on ollut muuta maata nopeampaa. Maataloudessa muutokset ovat kyllä olleet rajuja, tilojen määrä on pudonnut noin 6 700:sta noin 3 500:aan. Maitotilojen määrässä lasku on vieläkin jyrkempi: noin 3 800:sta on tullut vain runsaaseen tuhanteen. Navetoiden kasvaessa ja robottien lypsäessä maitoa tuotetaan tänään kuitenkin jopa selvästi enemmän kuin EU-ajan alussa. Vuonna 1995 lehmistä saatiin maitoa 302 miljoonaa litraa, nyt puhutaan jo noin 325 miljoonasta litrasta.

Savolaiset komissaareina

Jos Pohjois-Savo on taloudellisessa katsannossa kirinyt muuta Suomea kiinni EU-vuosina, niin erinomaisen hyvin ovat savolaiset päässeet vaikuttamaan myös unionin toimintoihin.

Seminaariin osallistunut EU-komission tiedotuksen pääosaston pääjohtaja **Timo Pesonen** muistutti, että kaikki tähänastiset komissaarit **Erkki Liikanen**, **Olli Rehn** ja **Jyrki Katainen** ovat olleet maakunnan omia poikia. Vahvat savolaiset juuret on Pesosella itselläänkin, isän suku on Itä-Savosta Enonkoskelta.

Selvää suomea, ilman EU-väen yleisesti käyttämää direktiivi- yms. virkasanaa puhunut Pesonen kuvaili unionin tämän hetken haasteita, joita riittää **Donald J.**

Trumpista ja brexitistä Italian holtittomaan talouteen ja koko unionin alueelle leviävään populistiseen EU-vastaiseen henkeen. Aiempien isojen kriisien keskellä on kuitenkin nähty, että tosipaikan tulen unioni tiivistää rivinsä ja löytää yhteisesti hyväksytty ratkaisut.

Seuraavat eurovaalit ovat jo puolen vuoden päästä. Äänestysinto on jäänyt aiemmin vaimeaksi. Savolaisten eurohengen nostattamiseen Timo Pesosella oli hyvä keino: kutsukaa kaikki savolaiset komissaarit yhteiseen tilaisuuteen maakuntaan!

Pesonen itse on "pelannut" eurokentillä korkeissa EU-viroissa Brysselissä 1990-luvulta lähtien. Seminaarin hän voi halutessaan pukea päälleen suorastaan aidon keltamustan savolaisen pelipaidan, kun ensi vuonna eurokentillä pelaava KuPS lahjoitti hänelle oman nimikkopaidan numerolla 19.

Kirjailija voimaantui maatilalla

Vahvassa nosteessa oleva kirjailija **Antti Heikkinen** kertoi seminaarissa omista savolaista juuristaan Nilsin Palonurmesa.

Yksi oppi, jonka maalaistalossa sai heti lapsesta, oli että työtä on tehtävä, hetkeäkään ei saa olla jouten. Heikkisen omassa elämässä ei tuota vaaraa ole nyt vanhempanakaan, kun häntä kysytään koko ajan paikasta toiseen. Joskus haluaisi jo välillä pötkähtää omalle kotisohvalle, mutta vaikeaa on päästä eroon tuosta pienestä opitusta aineen raatamisen periaatteesta.

Jos nyt isänpäivän aattona järjestetty seminaari vahvisti savolaista itsetuntoa ja näytti, että maakunta on monessa onnistunut, niin painava olivat myös seminaarin osallistujien konkreettiset kotiinviemiset: maakuntaliiton lahjoittamat kaksi viimeisintä osaa muhkeasta Savon historiasista.

Teksti ja kuva: Seppo Kononen

Matti Rönkä veti yläsavolaisia ja savolaismielisiä henkilöitä Malmin Työväentalon täyteen.

Turvallisin voimin tuttujen kesken

Pääkaupunkiseudulla toimiva Ylä-Savon seura vietti sääntömääräistä syyskokousta tällä kertaa Malmin Työväentalolla lähes kesäisen sään merkeissä. Seuran puheenjohtajana jatkaa **Kaija Pulli**.

Johtokuntaan valittiin melkein kaikki entiset jäsenet: Aino Hyvönen, Arja Julkunen, Raija Komulainen, Aimo Ollikainen, Marja Liisa Raatikainen, Reijo Stedt ja Tellervo Ukkonen. Uudeksi jäseneksi Pekka Rusasen tilalle tuli Sonkajärvellä syntynyt **Aimo Mykkänen**.

Uusi, toimiva kokouspaikka houkutteli lähes sata seuralaista ystävineen pikkujoulun viettoon. Kulunut vuosi on ollut seuran toiminnassa vilkasta. Pääkaupunkiseudulla vietettyjen tapahtumien lisäksi seuralaiset kävivät kotikulmillaan Iisalmen Kulttuurikeskuksessa.

Taiteilija **Eva Rynänen** lahjoitti Ylä-Savon seuralle puusta veistämänsä *Syyspihlaja*-taideteoksen 1998, joka sijoitettiin kulttuurikeskukseen. Seura valitsi piällysmieheksi vieremäläisen Rynäsen 1988.

Seuran perinteisten piällysmiesten pitää olla nimekkäitä Ylä-Savossa syntyneitä henkilöitä.

Matti Röngän sukujuuret johtavat Savoan

Kokousasioiden jälkeen yläsavolaiset saivat kuulla toimittaja, kirjailija Rönkön sukutarinan. Hän syntyi Kuusijärvellä, joka silloin kuului Kuopion lääniin.

Toimittaja, kirjailija Matti Rönkä savolaisjuurillaan.

Alun perin Kuusijärven nimellä tunnettu maalaiskunta muuttui 1968 Outokummun kauppalaksi ja 1977 kaupungiksi. Ulkopohjoiskarjallisuudesta huolimatta kirjailija tunsi olevansa omassa seurassa yläsavolaisten keskellä. Rönkön sukuun kuuluu noin 800 jäsentä ja he ovat kaikki jollain lailla sukua keskenään. Sukujuuret johtavat syvälle Savon sydämiin. Toimittajauransa lisäksi Rönkä alkoi kirjoittaa dekkareita. Viktor Kärpän hahmo on tullut tutuksi jo useassa kirjassa. Niitä on jo käännetty 20 kielelle, jopa Albaniassakin tietävät kuka on Viktor Kärppä. Kyseinen hahmo ei ole vielä kuolemassa, vaan seikkailut jatkuvat seuraavassa kirjassa.

Savolaista mykyrokkaa

Syyskokouksen perinneruoka maistui yläsavolaisille. Tätä aitoa, Ylä-Savosta tuotua eläinten sisäelimistä valmistettua ruokaa on syöty jokaisen syyskokouksen päätteeksi. Perinteisesti mykyrokka on ollut kekrin aikoihin tapahtuvaan teurastukseen liittyvä sesonkiruoka. Vegetaristeille oli varattu kasvispiirakkaa sekä piällysmies Veijo Votkin toi Chef

Wotkins'in valmistamaa gluteenitonta makaronilaatikkoa. Kahvi ja joulutorttu kruunasivat maukkaan aterian. Seuran toiminta on vapaaehtoistyötä. Seuran varoja kartutettiin arpajaisilla. Pääpalkintoina arvottiin savolainen kalakukko, ostoskori, risteilyä ym. hyviä palkintoja. **Eila Kouvalainen** esitteli ja möi luomukäsitöitään. Niiden materiaaleina oli käytetty korkkeja ja kahvipusseja. **Mirja Kärkkäinen** möi kutomiaan villasukkia pukinkonttiin. Jäsenhankintakilpailun voittaja **Marja Liisa Raatikainen** kukitettiin lopuksi.

Voe tokkiisa – Muikkuja!

Savolaisseurojen yhteinen Muikkujuhla järjestetään jo 6. kerran lauantaina 26.1.2019 Ravintola Kaisaniemessä Helsingissä. Ylä-Savon seuraan voi liittyä kuka tahansa savolaismielinen henkilö.

Lisätietoja: Kaija Pulli, Urputie 14 H, 00410 HELSINKI, puh. 040 71 60 264, kaijapulli@yahoo.com, www.yla-savonseura.fi, FB-sivut

Teksti ja kuvat:
Kaija Pulli

Ylä-Savon seuran johtokunta. Vasemmalta Reijo Stedt, Raija Komulainen, Marja Liisa Raatikainen, Aimo Ollikainen, Kaija Pulli, Tellervo Ukkonen, Pekka Rusanen, Aino Hyvönen ja Arja Julkunen.

Konsertissa mukana harvinainen soitin clavisimbalum

Adventin ajan musiikkia 1400-luvun lopun Naantalista 1700-luvun alun Roomaan

Suomalaisen barokkiorkesterin joulukausi käynnistyy 30.11. teemaan sopivasti eri aikakausien adventtimusiikkia sisältävällä konsertilla, joka vie kuulijat 1400-luvun lopun Naantalien birgittalaisluostarista keskiajan Espanjaan ja Englantiin, uskonpuhdistuksen ajan Saksaan ja lopulta Italian renessanssiin ja barokkiin saakka. Ritarihuoneen residenssisarjan syyskauden päättävän konsertin johtaa **Anna-Maaria Oramo**, joka soittaa myös cembaloa ja harvinaista clavisimbalumia. Solistina laulaa sopraano **Tuuli Lindeberg**. Konsertti kuultiin Helsingin lisäksi myös Tampereella 1.12.

1400-luvun musiikin osio alkaa Naantalien birgittalaisluostarissa käytössä olleella gregoriaanisella *Ave maris stella* -hymnillä, joka kuuluu Pyhän Birgitan kokoamaan *Cantus sororum* -kokoelmaan. Se liittyy muiden osien sävellysten tavoin Neitsyt Mariaan. Maria oli länsimaisen taiteen kuvatuin naishahmo aina 1700-luvulle saakka. Hän edusti eräänlaista arkkityyppiä ja ideaalia, jolle annettiin monenlaisia rooleja.

Seuraava osio 1500-luvun lopulla ilmestyneine *Piae Cantiones* -kokoelman lauluineen

*Tuuli Lindeberg, sopraano
Anna-Maaria Oramo, clavisimbalum, cembalo.*

edustaa jo protestanttista aikaa, vaikka niistä on myös löydettävissä viittauksia muuhun eurooppalaiseen musiikkiin, mikä kertoo yleiseurooppalaisten vaikutteiden leviämisestä Pohjolaan saakka. Useat laulut lienevätkin jo ajalta ennen reformaatiota, vaikka niistä on sittemmin poistettu viittaukset katolisuuteen.

Venetsia oli 1600-luvulla länsimaisen musiikillisen sivistyksen kehto. Tyylin vaikutteet näkyvät niin saksalaisten Johann Rosenmüllerin ja Franz Tunderin kuin italialaisten Riccardo Rognonin, Giovanni Battista Bovicellin, Claudio Merulon ja Venetsian oman merkkisäveltäjän Claudio Monteverdin sävellyksissä.

Konsertti päättyy jouluaaton illallisella

vuonna 1700 Roomassa esitettyyn joulukantaattiin, jonka on säveltänyt Alessandro Scarlatti. Jeesus-lapsen syntymän aihe on juhlaan sopiva ja läpi koko teoksen sävy elegantti, kepeä ja sopivasti afekteja liikuttava. Viimeinen osa sinetöi

jouluun huipentuvan adventin tunnelman pastoraalisiin sävyihin.

Anna-Maaria Oramo ja Tuuli Lindeberg alustivat konsertin Ritarihuoneella kello 18–18.30.

Aino Jalkanen

Savonkielinen Kalevala kuullaan pian myös luettuna

Elias Lönnrotin kokoamalla Kalevalalla on juhlavuosia tuon tuostakin, kun ensimmäinen painos valmistui vuonna 1835 ja toinen, täydennetty laitos kolmeitoista vuotta myöhemmin.

Ensi vuonna meillä on ainakin meillä savolaisilla aihetta juhlia omaa rautalam-pilaisen **Matti Lehmosen** rustaamaa savonkielistä Kalevalaamme, josta ensimmäinen painos saatiin yleiseen jakeluun vuonna 1999. Savolaisesta Kalevalasta tuli oitis menestysteos. Kaikkiaan sitä on myyty jo noin 15 000 kappaletta. Enemmänkin olisi varmasti mennyt, ellei painos olisi ollut ajoittain lopussa.

Nyt 20-vuotisjuhlien innoittamana savolaisten Kalevalasta päästään nauttimaan myös korvien kautta ja vieläpä Matti Lehmosen itsensä suulla. Lehmonen on näet lukenut käännöksensä jopa kahteen otteeseen äänikirjaksi sokeita ja muita näkövammaisia varten, ja näihin nauhoituksiin pohjaten pääsevät nyt myös näkevät seuraamaan kertomuksia Kalevalan ja Pohjolan väen elämästä joko cd-levyltä tai mp3-soittimista.

Äänitysten laatu on erinomainen. Rautalammin kunnan kulttuurisihteeri **Petri Virta** toimii Lehmosen ”teknisenä avustajana” hankkeessa.

Kiireisen hommaa ei kuuntelu ole, sillä rauhallisesti puhuttuna tarinalle mittaa tulee reilut kolmetoista tuntia. Lehmosta

parempaa lukijaa ei savonkieliselle Kalevalalle löydy, murre tulee aitona ja miehekkään jyrkänä kuin niiltä muinoisilta Kalevalan laulajilta, joilta Lönnrot kansalliseepoksensa ainekset sai.

Savonkielinen Kalevala julkistettiin 23.6. 1999, ja samoihin aikoihin tähdätään myös äänikirjan ulostulossa.

Seppo Kononen

Petri Virta on Matti Lehmosen apuna savonkielisen Kalevalan saattamisessa myös puhuttuun muotoon.

Trenditön mies

Taidan olla jotenkin vajavainen. Minulta puuttuu trendi. Havahduin vajavaisuuteeni katsoessani telkkarista jotain sisustusohjelmaa. Toimittaja jutteli koko ajan trendi-kalusteista, -väreistä, -matoista ja vaikka mistä trendeistä. Toiselta kanavalta tuli puutarhaohjelma. Kovin paljon on tarjolla trendikasveja, -kalusteita ja -kiviä. Katsoin telkkarin lähetystä muotimessuilta. Nälkiintyneet ihmiset kävelivät luonnottomissa asennoissa, silmät vihaa leimuten, oudon näköisiä vaatteita päällään kantaen. Toisaalta ymmärrän oikein hyvin ihmisen tuskan, kun pitää nälkäisenä, kivuliaissa asennoissa kävellä ihmisten tuijottavana.

On meillä huonekaluja ja hyviä onkin. Nojatuolissa on hyvä istua, ja vieressä oleva valaisin antaa sopivan valon kirjaa lukiessa. Melkein kaikki huonekalut osaavat kertoa tarinansa, sen ketkä ovat aiemmin omistaneet ne. Yhden jakkaran pohjassa lukee sotasaalis. Ruokailupöytäryhmän pelastin kaatopaikkakuormasta, kun rapsuttelin oranssia maalipintaa, niin sen alta paljastui tammipuinen tukeva kalusto. Uunin edessä olevan tuolin pohjasta voitavata sanat: järjestysosaston kuulustelijat. Tämä huutokauppälöytö voisi kertoa monenmoisia tarinoita. Mutta kun niiltä puuttuu trendi! Pitäisiköhän vaihtaa kolmenkertaan maalatut keittiön kokopuiset kaapistot lastulevyisiin, niin saisi edes vähän trendiä kotiin?

Keväällä olin pihalla rapsuttelemassa kukkapenkkejä. Pari kieltämättä muodikasta rouvaa oli seisahtanut tarinoimaan kadulle orapihlaja-aidan suojaan. Pakostakin kuulin, kun he esittelivät toisilleen ostoksiaan. Vaaleanpunainen on kuulemma kevään trendi puutarha-asusteissa ja työkaluissa. Yritin olla huomaamattomana, hävetti. Kuinka voi harata trendittömällä, kyläsepän takomalla kukkapenkkejä maa-

lin tahrimissa riipputaskuhaalareissani.

Vaatekaapistanikaan ei löydy yhtään trendiä. Vaatteita siellä kyllä on. Pitäisiköhän joskus laskea, montako pukua ja paitaa roikkuu henkareissa. Ehjiä ja sopivia vaatteita kaikki ja vielä mukavia pitääkin. Siinä sitä ristiriitaa onkin. Kai niillekin pitäisi jostain sitä trendiä löytää?

Suutari ei enää suostunut paikkaamaan talvikenkiäni joten päätin ostaa uudet. Kenkäkaupassa oli vaikka kuinka paljon trendikenkiä. Minä tarvitsen kunnolliset tukevat kävelykengät joilla on hyvä kävellä. Sellaiset kengät joiden pohjat eivät ole liukkaat. Pohjissa pitää olla kunnan urat. Kenkiä sovitellessani huomasin parin nuoren naisen sovittavan talvisaappaita. Kuuluvat olevan viimeistä trendiä, korkeat korot ja kapeat kärjet. Pohjat ovat yhtä sileät kuin formula-autojen renkaat kilpailun jälkeen. Lopulta löysin itselleni kengät. Kuuluvat olevan eläkeläismallia, sellaiset pappapopot, näin totesi myyjä paketoidessaan kenkiä trendikkääseen muovikassaiin.

Minun taitaa olla parempi käydä pimeällä lenkillä. Päivällä saattaa tulla vastaan tuttavaihminen trendit yllään. Tiedä vaikka hän saisi ikuisen trauman lenkki-vaatteistani. Ehkä on parempi varmuuden vuoksi lenkkeillä metsäpoluilla.

Näin tuli todistettua, että olen täysin poikkeava yksilö, peräti trendiongelmainen. Tuli mieleen, että onkohan ongelmani luokiteltu sairaudeksi? Onko siihen olemassa lääkitystä? Jos on, niin onkohan lääkkeet kokonaan vai osittain korvattavia? Mitä muuta korvausta tautiin voi saada Kelalta? Voisinko saada jotain kuntoutusta? Saako vaivan takia sairauslomaa ja pääseekö eläkkeelle? Jos pääsee, niin kutsutaanko sitä trendieläkkeeksi.

Keijo Karhunen

Romaanisarja suomalaismetsistä kiehtoo koko Pohjolaa

Britt Karin Larsen:
Finnskogen, elämän kehto
Suom. Jänis Louhivuori
Minerva 2018

Sadat savolaiset perheet lähtivät 1600-luvulla silloiselta Suur-Rautalammin alueelta etsimään uusia asuinsijoja ja sen myötä leveämpää leipää Ruotsin läntisistä maakunnista Taalainmaalta ja Värmlannista. Osa jatkoi muuttomatkaan jopa rajan yli Norjan puolelle Hedmarkin maakuntaan.

Tänne uljaitten mäkien ja ikikuusikoitten koskemattomille korpimaille nämä metsäsuomalaisiksi kutsutut kaskenraivaajat veivät myötään myös kotona oppimansa savolaisen puheenparren ja elämänmuodon, joka eristyneissä oloissa säilyi elinvoimaisena pitkälle 1800-luvulle. Viimeinen savoa puhunut metsäsuomalainen **Jussi Oinonen** vieraili 1960-luvun alkupuolella sukunsa juurilla Rautalamilla ja jätti leikkisillä puheillaan mukavat muistot kuulijoilleen.

Kieliyhteyden katkeaminen ei ole kuitenkaan merkinnyt sitä, että myös henkinen yhteys suomalaismetsistä Savoon olisi katkennut. Niin Ruotsin kuin Norjankin savolaisten jälkeläiset ovat tänään hyvin tietoisia juuristaan. Jos lie suomalaisuus ja savolaisuus ollut joskus historian pitkässä juoksussa suuri häpeä ja pilkan aihe salskeitten viikinkien keskuudessa, tänään tilanne on jo aivan toinen.

”Historia, meidän voimamme ja ylpeytemme”. Näin julistivat esimerkiksi Norjan Risbergetin asuttaneet Puraset ja muut savolaissuvut taannoin kylänsä 350-vuotisjuhlissa, joissa savolaisuuden koki huomattavasti vahvempänä kuin konsanaan täällä lähtösijoilla.

Viime vuosikymmeninä ei suomalaismetsistä ole paljon tietoa Suomeen tullut. Rautalampilaiset ovat toki pitäneet varsin säännöllistä yhteyttä muuttajiinsa, mutta elävät ja jatkuvat kontaktit ovat jääneet yhteisen kielen puuttuessa vähäisiksi. Perin ilahduttavalta tuntuu sen vuoksi tuore tieto, miten savolaisten metsäsuomalaisen elämänkohtalot ovat alkaneet kiinnostaa tämän päivän norjalaisia, ruotsalaisia ja jopa tanskalaisia.

Metsäsuomalaiset juuret omaavan **Britt Karin Larsenin** *Finnskogen*-romaanisarja on saavuttanut valtaisesti lukijoita kaikissa kolmessa skandinaavisessa maassa ja neuvotteluja käydään, että kirjojen pohjalta tuotettaisiin myös yhteispohjoismainen tv-sarja.

Larsenin seitsenosaista romaanisarjaa, joka ajallisesti lähtee 1800-luvun puolivälistä ja päättyy toisen maailmansodan vuosiin, on myyty muualla Pohjolassa jo 100 000 kappaletta, ennenkuin sarjan ensimmäinen osa *Finnskogen, elämän kehto* on saatu nyt suomeksi Minervan kustantamana.

Vuonna 1945 syntynyt kirjailija aloitti runoilijana, kunnes vaihtoi kertovaan kaukokirjallisuuteen. Ennen paljon kiitosta keränneitä metsäsuomalaisromanejaan hän kirjoitti muutaman romaanin toisesta syrytystä kansanryhmästä, romaneista.

Noituutta ja taikauskoa

Finnskogen, elämän kehto -teos alkaa yhtä synkeästi kuin televisiossa nähtävät lukuisat pohjoismaiset film noir-hengessä tuotetut rikossarjat.

Yksinhooltajaäiti Lina kulkee vastasyntyneen tyttänsä kanssa halki suomalaismetsien kuusikoita ja yrittää säilyä kivien alla ja maakuopissa hengissä podoilta, nä-

lältä ja pakkaselta. Pelastus löytyy Mustamäen torpasta ja sen Tanelista, jota kaikki pelkäävät murhamiehenä. Linan ja tämän lapsen seurassa Taneli käyttäytyy kunnon miehen tavoin, kunnes nuorten norjalais-ylioppilaitten viina villitsee miehen ja saa tämän tarttumaan taas kirveeseen tuhoisin seurauksin.

Larsenin tarina on täynnä pimeyttä ja ahdistusta, mutta ei niin, etteikö välillä olisi myös iloisempia onnen aikoja. Noituus ja taikausko rehoittivat vielä 1800-luvun suomalaismetsissä, ja niitä kirjailija ei tietenkään voi olla kuvaamatta. Valkola-Kaisan esikuvana olisi hyvin voinut olla Värmlannin suomalaismetsissä elänyt **Kaisa Vilhunen**, jolta sadan vuoden takaiset runonkerääjät tallensivat vielä pitkiä pätkiä kalevalaista runoperinnettä siinä muodossa, kun hänen sukunsa oli sen aikanaan Rautalammilta tuonut.

Köyhyyttä ja kurjuutta oli yllin kyllin,

mutta toinen puoli suomalaismetsien todellisuutta oli, että oli myös paljon myös tiloja, joille suuret kasket olivat luoneet vaurautta ja sen myötä myös ylpeyttä menestyksestä.

Ylpeyttä Britt Karin Larsenin Finnsko-gen-sarja herättää myös tämän päivän savolaisessa lukijassa. Apealle mielelle tulee vain siitä, miten vähän me tiedämme täällä Pohjolassa enää toistemme asioista ja tekemisistä. Seitsemän kirjaa savolaisista on saatu suurella kohulla julki naapurissa ilman, että me täällä Pohjan perillä tiedämme siitä mitään.

Jos lie viime vuodet availtu taas ikkunoita Eurooppaan, niin aika olisi taas avata polkuja läntisiin naapurimaihin. ”Pakkoruotsista” puhuvat intosuomalaiset unohtavat autuaasti, että Ruotsissa ja Norjassa asuu satoja tuhansia ihmisiä, joilla on vankat suomalaiset juuret.

Seppo Kononen

Uudet nettisivut Kultille

Hallitus päätti vuoden 2019 budjetin suunnittelun yhteydessä, että liiton nettisivut osoitteessa kultti.net uudistetaan kustannussyistä. Sivujen ylläpito nykyisellä palveluntarjoajalla ei ole kustannustehokasta ja lisäksi sivusto on visuaalisesti sekä teknisesti hankala ja kallis päivittää.

Tammikuun alusta alkaen kultti.net ja kulttikiska.fi -sivustojen on tarkoitus toimia samassa paikassa, eli osoitteessa kultti.net. Uuden sivuston on tarkoitus toimia houkuttimena tutustua kulttilehtiin, tilata niitä sekä tarjota infoa Kultin toiminnasta.

Uuden sivuston tekeminen ja tietojen siirto on iso urakka, joten tammikuussa avautuva sivusto ei ole vielä välttämättä täysin valmis. Uuteen sivustoon tehdään ensimmäisenä tilausmahdollisuus toimi-

vaksi, mutta joiltakin osin sivujen uudistus jatkuu siis tammikuussa edelleen, eli kärsivällisyyttä toivotaan.

Myös palautteet mahdollisista toimivuusongelmista ovat siinä vaiheessa tervetulleita!

Toimiston muutto

Kultin toimisto muuttaa VOI-MA-lehden tiloihin vuokralaiseksi 1.1.2019 alkaen. Uusi käyntiosoite on Hämeentie 48, 00500 Helsinki. Puhelinnumerot sekä sähköpostiosoitteet eivät muutu.

HUOM! Lehtigalleria ei tässä vaiheessa muuta pois Kaapelitehtaalta, lehtien uusien numeroiden toimittamisesta tammikuun alusta alkaen laitetaan tietoa lisää myöhemmin!

Kusti ja Musti

Oljpa kerran kusiaenen, nimeltä Kusti, nuapurissa pystykorva, nimeltä Musti. Kesäkaavven elelivät kumppii omillaasa. Kusti pesän perukoella, Musti kopissaasa.

Syksyn tullen päivät tummu, koppiisa män Musti. Pessee pantiin talavikuntoon, ahkeroe myös Kusti. Vuan kuningatar se käski panna pesän ovet lukkoon. Pessään pyrki Kusti-rukka; tie olj männy tukkoon.

Yksin vajeltelj nyt Kusti, kylymä meinas tulla. Musti huomasi yksinäisen: ”Mikäs se on sulla?” ”Ulos jäen ja talavi tulloo, kyllon paha olla. Kuolo kaet jo kohta korjoo, niin oon hunningolla.”

”Tule tänne, lämmin koppi, kyllä tänne soppii.” Kusti tunti piskin lämmön, muutti oetis koppiin. Ulos mäntiin, Kusti kyitiin hyppäs Mustin turkkiin, lumen tulloo ihmeissään sieltä se kurkkii.

Joulukii tulj, tuppaan juhliin lähti sillon Musti, Kuokkavieraaks turkin sissään sukelti myös Kusti. Eipä ollu Kusti nähny ennen joulukuusta, eikä tiennä kinkusta, ei tähestä, ei muusta.

Lämpimästi läekähtelj nyt syvän pienen Kustin, joulumieltä kohotti myös luinen lahja Mustin. Illan tullen tultiin koppiin, hyvä, lämmin, hellä koeralla olj syvän, suati pikku elläemellä.

Kevvääseen niät jatku elo koeran, kusijaesen. Joulu ijäks mieleen jäe sen pienen vuokralaesien. Pessään piästyäasä se kun silimäsä vuan suluki, Mustin kanssa joulutietä aena vuan se kuluki.

Raili Pursiainen

Tavvoo savvoo uusista kansista

Mies menee, sanat jäävät. Kotiseutuneuvos Unto Eskelisen kokoama Suomen menestyksekkäin murre-sanakirja Tavvoo savvoo oli jo pitkän piustan loppuun myytynä, mutta eepä hätä oo tämännäköne: nyt sanakirjasta on saatu mennä syksynä uusi painos ja niin ulkoisesti kuin sisällöltäänkin entistä ehompaa.

Kahdeksanteen painokseen on otettu mukaan ne nelisensataa uutta sanaa, jotka Eskelinen ehti vielä viimeisinä elinvuosinaan tallentaa. Silloisella kustantajalla oli tarkoitus ottaa ne tuoreeltaan mukaan seuraaviin uusintapainoksiin, mutta painokset jäivät ottamatta, kun vanhaa varastoa oli vielä jäljellä.

Syystä jos toisestakin tuo lisäkoelma unohtui kotiseutuneuvoksen kotona lipaston laatikkoon, josta se vuosien viiveellä sitten löydettiin. Jyväskyläläinen Docendo-kustantamo otti laajennetun Tavvoo savvoon painaakseen, ja uusien sanojen lisäksi sanakirjassa on nyt kovet keltamustalla painetut kannet ja aiempi sivukoko.

Sivuja on kaikkiaan 283 ja sanoja yksin kappalein lukien 4 280, joiden kieliasun on viimeistellyt professori **Kalevi Koukunen**. Sanakirja toimii kahteen suuntaan – savosta suomeen ja suomesta savoon. Valtaosa sanoista selvitetään savosta suomeksi, mutta suomalaissanojen savonnuksiakin on liki kolmasosa, 1 508 kappaletta.

Verratonta ajankulua ja muistinvirkistystä on Unto-vainaan savolaisen sanakirjan lukeminen, eikä haittaa mitään, vaikka joku sana vielä uupuukin. Uteliaisuuttani katsoin esimerkiksi, miten kotiseutuneuvos olisi suomentanut tämän päivän savolaisen sanantaitajan **Antti Heikkisen** tuoreimman romaanin Kehvelin. Eipä sieltä

sivujen välistä löytynyt koko kehveliä, oli vain yks kutale, rehvelj.

Seppo Kononen

Keleperi pääsi itsekin kirjaksi

Savon kielen seuran perustajajäsen ja Stodellinen savolaisuuden apostoli Aarno Kellberg (1932-2015) kirjoitti elinaikanaan monta kirjaa, nuortenkirjoja, romaaneja, näytelmiä ja kuunnelmia, ja tallensi niihin lukemattomia ihmiskohtaloita.

Tänä syksynä ”Keleperi” pääsi lopulta itsekin kansien väliin, kun monitoiminen kulttuuriyrittäjä **Minna Kettunen** julkaisi hänen elämäkertansa syyskuun 30. päivänä 2018. Kellbergille hyvinkin läheisessä paikassa, Iisalmen kulttuurikeskuksessa, oli häntä muistelemassa puolensataa lähiomaista ja ystävää.

89-sivuinen *Isän poika, tarinoita Aarno Kellbergistä*, on nasakka ja mukavasti kuvitettu teos oman aikansa aitosavolaisesta kulttuurivaikuttajasta. Kettunen osoittaa, miten Keleperissä oli miestä moneen lähtöön. Opettajantoimensa ohessa hän ei ollut vain tuottelias kirjailija, vaan myös taitava taidemaalari, innokas metsästäjä, ahkera yhdistysihminen, harras luonnonystävä ja uuttera metsienhoitaja.

Sekin pitää muistaa, että reheväkielisenä ja samalla myös tietäväisenä miehenä Aarno ruotsinkielisestä sukunimestään huolimatta Keleperi oli aito savolainen seitsemännessä polvessa. Kantaisä oli tullut Iisalmelle ns. pikkuvihan aikaan 1740-luvun alussa Ruotsin armeijan sotamiehenä. Sodan päätyttyä hän jäi ruotusotamieheksi Iisalmeen ja avioitui paikallisen savolaistytön kanssa. Suvun miehet jatkoivat ruotusotamiesperinnettä usean sukupolven ajan.

Myöhemmin Kellbergin suku opittiin tuntemaan kauppiaina, mutta yksi Isän poika -teoksen kiintoisista tarinoista on, että jo Aarnon Eino-isällä oli hyvin vankat kirjalliset taipumukset. Omista kansalaisodan ajan kokemuksistaan hän kirjoitti kertomuksen nimellä *Kylä kapinan rajalla*. Teksti oli niin vaikuttavaa, että kirjai-

Minna Kettunen vas. ja rouva Kellberg kirjan julkistamistilaisuudessa.

lija Olavi Siippainen oli käsikirjoituksen luettuaan kehottanut kirjailijaksi mielivää Aarnoa ottamaan oppia isästään.

Kellperi oli kieliseuran ääni

Savon kielen seura perustettiin vuonna 1982 ja Aarno Kellberg toimi vuosia varapuheenjohtajana. Yhdessä puheenjohtaja Osmo Hännisen ja kotiseutuneuvos Unto Eskelisen kanssa hän antoi seuralle äänen ja kasvot ja oli näin edesauttamassa sitä Suomen murteitten ylösnousua, joka 1980-luvulla käynnistyi.

Suuret kustantamot eivät tänään juuri ole halukkaita julkaisemaan omien kirjailijointensa elämäkertoja, olivat nämä elinaikanaan miten suosittuja tahansa. Minna Kettuselle Isän pojan kirjoittaminen oli sydämen asia, ja näin hän päätyi myös julkaisemaan teoksen oman Väärnin pappila-yhtiönsä kautta. Sieltä kirjaa voi myös tiedustella vaikkapa sähköpostiosoitteen www.vaarninpappila.fi:n välityksellä.

Seppo Kononen

Savon hienosäätöä II

Savolaista ilmaisua miettiessä pään sisältä putkahtelee ajatuksia, jotka joskus riehaantuvat tyrkkimään yhteistä kirja- ja puhekieltäkin, kuitenkin hyvässä tarkoituksessa ja siinä uskossa, että kieli ja murre parantavat toistensa rikkautta niin kirjoitettuna kuin puhuttuna.

Ä ja Ö: Suomeen jo kielen varhaisvuosina vankasti ankkuroituneet kirjaimet ovat joutuneet ahdinkoon, koska niistä ei ole automaattisen tietojenkäsittelyn kieltä kehitettäessä kansallisesti pidetty huolta. Seurauksena aakkosista putosi kaksi kirjainta, joille keksittiin pilkkanimi *ääkköset*.

Kyllähän se naurattaa – ainakin hymyilyttää – kun kuvaruutuun ilmestyy amerikkalaisessa uutisvälähdyksessä tieto, että maaherraksi on valittu Pirkko *Työeläjä-ervi* ja Suomen eduskunnan pitkäaikaisin jäsen *Kaeaeriaeinen* eläköityy. Suomessa kisakatsoja puolestaan ”riemastuu” nähdessään kotitelkkaristaan Krista *Paermaekosken* viimeinkin kukistaneen Norjan Maarit *Bjoergenin*.

Aan ja öön putoaminen kansainvälisestä kielikelkasta on ilmeisesti ollut osasy siihen, että tietoverkoissa ahkerotsijat korvaavat puhuessaan ä- ja ö-vokaalit aalla ja oolla laajemminkin. Perimmiltään alkaa tuntua siltä, että syy on laiskuudessa, kun elämän ote houkuttaa ”Uasta uoksihällävälimmäksi” muuttuessaan hellittämään puhuessa myös naamataulun ilmevalikoimasta. Ään lausuminen vaatisi suupielien kauemmas venyttämistä kohti poskipäitä kuin aan. Öön teko puolestaan edellyttää huulien pidemmälle töröttämistä kuin oon. Miksi siis vaivaantua?

Ääkköspulaan kiinnitti huomiota myös amanuenssi – ja yksi *Suomen murrekirjan* kirjoittajista – Erkki Lyytikäinen esseessään *Hyvaa huomenta*: ”Savolaismurteissa ä-äänteet on vanhastaan äännetty

takaisina, a-maisina. Nykyään tällaista ääntämistä kuulee pääkaupunkiseudulla, tai oikeastaan *paakaupunkiseudulla...* (jossa) tuosta savolaistyyppisestä ä:stä on tullut todellista nuorisomuotia, Sopivalla tavalla äännettyä se tuo puhujan olemukseen maailmanmiehen kaiken nähnyttä väsähtäneisyyttä.

Kieli elää”¹. – Eläpä niin, mutta kuten lainaus näyttää, voi myös elähtää, köyhtyä ja pärstäkin puutuu ilmeettömäksi. Samalla köyhtyvät myös murteet. Ei se kuulosta enää oikein miltään, jos lämmin ja läheinen huudahdus *äet!* tulee huulilta muodossa *aet*.

-ua. *UAPISESSA*² (s.15.) totesin yhdeksi savon murteen peruspiirteeksi liudenuksen eli muljauksen. Sen ja muiden piirteiden luetteloon en vielä siinä vaiheessa huomannut lisätä *-ua* tavun ainutlaatuisuutta. Kirjakielessähän sitä ei löydy, vaan u ja a ovat aina eri tavuissa: *muut-tu-a*, *Kaut-tu-a*, mutta savon murteessa samassa tavussa: *UA-PI-NE*, *huas-taa*.

-ua löytyy kyllä eräissä länsimurteissa,kin, mutta eri tarkoituksessa: *tuam mullek kahavia*, *ruakit tuo sika*. Savossa tavu tuo kuitenkin puheeseen eri sävyn, millä murre erottuu muista. Kun toinen savon erikoisuus, *muljaus* – jonka ääntämisen mukaista kirjaintamista savolaiset itse eivät ole oikein sisäistäneet – näyttää yhä enemmän harvinaistuvan, olisi suotavaa, että pidettäisiin kunniassa *-ua:n* ainutkeraisuus maan murteiden kirjossa.

Tavulla näyttää olevan myös yhteys murrealueiden ihmisten äänijänteiden ra-kenteisiin – ellei sitten jälleen ole kyse laiskuudesta. Eräässä äskeisessä teeveen lähetyksessä vierasmurteinen haastateltava yritti savolaista sanontaa lausumalla *suottaapi* olla... Ei taipunut sanan alku *-ua:ksi*, vaan jäi puolitiehen, muotoon *-uo*. Sama vaikeus on tullut esiin useam-

mankin toismurteisen vieraan suussa, kun tyrkkään käteen *UAPISEN*. *UOPISEKSI se tinkaa* vääntymään.

Emme kuitenkaan ole tässä ”uasta uoksi” hommassa yksin. Lyytikäinen muistuttaa yllä lainatussa esseessään, että ruotsi luovii samassa vanavedessä: kun suomalainen *Sara* kuuluu riikintuotsalaisen suusta, se kuulostaa *Sooralta*³

1) Erkki Lyytikäinen: *Bikimirajaus. Näkökulmia kieleen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden

Seura. 1995. ISBN 951-717-880-8. s17-18.

2) Esko Nieminen: *Savon murteen UAPINE vierasheimoisille*; Pilot-kustannus Oy, Tampere 2004, ISBN 952-464-165-8, 65.s.

3) Erkki Lyytikäinen: *ibid.* s.17

Esko Nieminen

Nämä Seitsemän veljestä

Arvo Liukkosen puureliefi veljeksistä

Aleksis Kiven romaani ”Seitsemän veljestä” (1870) on Suomen kansan suuri kirjallinen rakkaus: ulkopuolella kilpailun, niinkuin vain voi olla, jonka sydän on valinnut. Se on Kiven päätyö, jota hän suunnitteli 1850-luvun lopulta asti. Se nousee täysin raivaamattomasta kielellisestä maaperästä ja sitä leimaa ilmaisun tuoreus sekä mielikuvituksen rikkaus. Se ei noudattele missään kohti valmiita malleja, vaan poikkeaa epäsovinmaisella tavalla 1800-luvun romaanien vallitsevista tyyppiratkaisuista.

Kehitysromaani

”Seitsemästä veljeksestä” ei kuitenkaan tullut rosvoromaania. Siitä tuli kehitysromaani, johon vapauden idea sulautui. Se osoittaa, että ihmisen on kehityttävä omilla ehdoillaan eikä ulkoisen pakon alla. Kirjan alkupuolta sävyttää omalaatuinen, lähes villi vapaudentunto. Veljesten muutto Impivaaran sydänmaille ja heidän uutisraivaustyönsä muodostaa havainnollisen luvun isänmaamme asutus- ja kulttuurihistoriasta. Erämaan rajaton vapaus on

veljeksille ankara, mutta itse valittu koulu. Oman kokemisensa kautta he oppivat rajansa ja mahdollisuutensa.

Ihmiskuvauksen rikkaus nähdään jo alkuluvussa. ”Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjoisella rinteellä, liki Toukolan kylää.” Vanhin veli Juhani on oikeudenmukainen ja hyväsydäminen, mutta ei järjenjuoksultaan kovin nopea. Tuomas on on luja ja luotettava tukipylväs käytännön toimissa. Aapo kertoo tarinat ja edustaa punnittavaa elämänviisautta. Simeonin luonteen taa kätkeytyy syviä säröjä. Timo ottaa kaikki tarinat ja vertaukset kirjaimellisesti. Metsänkävijä Lauri paljastaa Hiidenkivellä itsestään uusia piirteitä puhjetessaan pilasaarnaan.

Nuorin veli Eero ”Jukolan tiuskea rakki” on veljeksistä teräväkielisin ja nopeaälyisin. Samalla hän myös on kehityskelpoisin. Kaikkia veljeksiä ulkonäön perusteella yhdistää heidän kankea hampunkarvainen tukkansa, jonka karheus etenkin Juhanilla on silmään pistävä.

Aune Räsänen, Vehmersalmi

Saksittuja

Kokosi:
Marja-Riitta Saastamoinen

Ehtymätön luonnonvara

Lasten tiedekysymyksistä kertyi uusi kirja. Yksi niistä on ollut professoreille liian kova pala.

Se vaikea kysymys: Vuonna 2014 nelivuotias **Havu** kysyi, jaksako norsun puhallus siirtää oravaa.

(*HS 26.10.2018*)

Italiaan saa intohimon. Heti sinne saapuessa kieltä tulee suusta kuin itsestään. Niin ei minulle käy Moskovassa. Keisari Kaarle V puhui rakkaalleen italiaa mutta diplomaateille ranskaa, Jumalalle espanjaa ja hevoselle saksaa.

(*Kimmo Rentola, HS 23.10.2018*)

Nimihirviö kieltää keskimatkan ohjukset INF-sopimus on englanninkieliseltä koko nimeltään Treaty Between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on the Elimination of Their Intermediate-Range and Shorter-Range Missiles. Se koskee maasta laukaistavien, kantamaltaan 500–5 500 kilometrin ballististen ohjusten ja risteilyohjusten hallussapidon, tuotannon ja testilaukaisun sekä niiden laukaisujärjestelmien hallussapidon ja tuotannon.

(*HS 22.10.2018*)

Peräseinäjoen vähäisestä sivistyneistöstä tulee kirjassa värikäs kuva. He ovat eri puolilta maata ja maailmaa tulleiden pettynneiden yhteisö. Paikallisten asenne pitää ansaita, koska lähtöoletus on: mitähän vikaa tuossa on, kun se on tänne tullut?

Murre toimii. Niin kielisille kuin tois-kielisille.

(*Markku Mantila: On toinenkin polku taivaaseen. HS 21.10.2018*)

Viisi kysymystä Suomen Yrittäjien toimitusjohtaja Mikael Pentikäiselle

Mikä saa sinut onnelliseksi?

”Vietin alkuvuikon syyslomaa mökillä Savon Lapinlahdella. Olemme erittäin mielellämme kesäpaikalla, jossa parasta on vanhan saunan löylyt.”

(*HS 20.10.2018*)

Saako murteella puhujaa pilkata Ranskassa?

Ranskan hallituspuolueen kansanedustaja **Laetitia Avia** ehdottaa lakia, joka kieltäisi murretta puhuvan ivaamisen.

(*AL 20.10.2018*)

Lapissa puhuttavassa peräpohjalaisessa käytettävä *mie* leviää etelään.

(*AL 6.10.2018*)

Miksi mie on ”just se juttu”? Mikä tekee Lapista ja sen murteista myyntivaltteja. Stereotypiat, vastaa sosiolingvisti, aplaisprofessori **Johanna Vaattovaara**. Hän viittaa heimouskomuksiin, jotka on kirjattu muistiin 1500-luvulla. Noiden aikojen matkakirjoissa Suomen eri seutujen asukkaista kuvaillaan aivan kuten nykyäänkin.

”Varsinaissuomalaiset ovat tylyjä, itäsuomalaiset iloisia, lappilaiset pikkuisen yksinkertaisia mutta ystävällisiä.”

(*Noora Vaarala, HS 29.9.2018*)

Uutisankkuri **Matti Rönkä** palkittiin Hyvien tapojen lähettilään.

”Savolaisena minulle on tärkeää sekin, että töissä on hyvä ilmapiiri. Leikitellään, lauletaan, vihelletään, vitsaillaan ja otetaan kaikki huomioon.”

(*Seura 39/27.9.2018*)

Kansanedustajan huoneentaulu

On syytä palauttaa mieliin muutamia perusasioita *Kansanedustajan kultaisesta kirjasta*.

–Kun on pakko nimitellä edustajatovereita, muista ettei ketään saa sanoa valehtelijaksi. Parempi on käyttää termejä, joita ei ole kielletty – esimerkiksi senkin sika, idiootti, ääliö, natsi, rasisti ja suvakki.

–Kun tarvitset kirosanoja puheessasi, älä rajoitu väljähtyneisiin perkeleisiin ja saatanoihin. Tuoreempia ilmaisuja löydät esimerkiksi **Jari Tammen Suuresta kirosanakirjasta**: viudevaude, jumasviidu, juusots kraist, sviddu-nääs, jumanpersaavitaulauta jne.

(*Jukka Ukkola, SK 37/14.9.2018*)

Seppo Tiitinen muistaa, ettei Tiitisen listassa ole **Tarja Halosen** eikä **Kalevi Sorsan** nimiä. Tiitinen muistaa silti, että monissa nimissä on kirjoitusvirheitä. Vain savolainen nero muistaa kirjoitusvirheet nimissä, joita hän ei muista.

(*Matti Pitko, AL 22.9.2018*)

Luonto on jakanut Suomen murteet

Voisi helposti luulla, että maantieteellinen läheisyys lähentää puheenparsia. Yllättävä havainto ryhmän (kielitieteen ja biologian tutkijoita Turun ja Tampereen yliopistosta) tutkimuksessa kuitenkin oli, että koko Suomen murrejaossa maantieteellisellä etäisyydellä ei ole juuri mitään tekemistä sen kanssa, miten erilaisia murteet ovat. Vierekkäisiin murrealueisiin kuuluvat voivat puhua hyvin erilaista murretta.

(*HS 19.9.2018*)

Puhelinmyyjä soitti. Hän kertoi nimensä ja firmansa niin epäselvästi, että jouduin tavaamaan kolmeen kertaan ennen kuin tuli selväksi. Evakkojen perillisenä huomasi puheesta, että myyjä oli Karjalan poikia.

Kun samana päivänä soitti toinenkin myyjä, joka puhui selvää savvoo, ajattelin että nyt laitetaan Suomen huushollit kuntoon itäisen maan murteilla. Ne antavat lempeän mielikuvan myyjästä.

(*Matti Pitko 17.9.2018*)

Aktiivimallin leikkuri on 4,65 prosenttia. Tuon verran työtön menettää korvauk-

sestaan, jos ei osallistu hankalasti saavutettaviin aktiivitoimiin. Luotettavan tiedon mukaan luku syntyi Ylä-Savon keupipiirin illanvietossa, kun ilmeni että vieremäläisen Ponssen pääomistaja **Juha Vidgren** saa vuodelta 2017 osinkoja 4,65 miljoonaa euroa. Kaikkia nauratti kovin tämä yhtäläisyys.

(*Pl 4/2018*)

Eksoottisista aakkosista valtti

Annamari Sipilä kirjoitti (HS 9.9.) että Britanniassa ääkkösiin tuntuu törmäävän kaikkialla. Miksi emme siis käyttäisi ääkkösiä myyntivaltteina viennissä? Löylysauna on hyvä esimerkki.

Ja sitten ei kuin vain ideoimaan: Hölkyn kölkyn –juna tai –ravintola, Ääripäähotelli, Tööttööt-pubi, Yölintu-yökerho, Räiskis-pitseria, Höpöhöpö-kahvila, Lööperi-baari, Pötkö-farkut, Nätti-mekko, Päistikkaa-kuntosali, Mörrimöykky- ja Söpö-lelut ja niin edelleen.

(*Rauni Lindfors, HS 15.9.2018*)

Mitä tarkoittaa konkelo, eriö tai edeskäypä?

Kielitoimisto päivitti sanakirjaansa viimeksi kesällä ja pudotti pois 17 haksanaa. Esimerkiksi *sähköenergiatalous, vapaaosake, vihmoitus, murekekylyys, urheilunopetus* ja *lumelemmikki*. Sana-kirjaan jäi silti rutkasti sanoja, jotka eivät kuulu jokapäiväiseen kielenkäyttöön.

(*HS 15.9.2018*)

Alzheimeria sairastava isäni ei enää tiennyt, kuka oli häntä taluttava mies, poikansa. Isä hymyili. Lauloimme *Kallavesj*-laulua. Sen sanat isä muisti, savon murteella, äidinkielellään. *Kallavesj, Kallavesj, järvi järvi, siinä pesj äet mun pae-tanj monta kertoo, isä särillep pitj merto.*

(*Jaakko Lyytinen, HS 2.9.2018*)

Suomesta löytyy paljon rumalta kuulostavia sanoja. Pikaisella kyselyllä suomalaiset mainitsivat heti sanat *öylätti, pusakka, röhistä, örkki, räytyä, perse, yrjö, kärkeä, silli, visva* sekä tervehdyksistä *terppa* ja *moro*.

(Anna-Stina Nykänen, HS 2.9.2018)

Ruokamme kärsii kansanluonteestamme ja kielestämme. Emme kehtaa kehua sitä tarpeeksi ja lisäksi annamme sille luotaantyöntäviä, joskin rehellisiä nimiä. Jos ruoka näyttää lörtsyiltä, sitä sanotaan lörtsyksi ja jos se näyttää mämmiltä, sitä sanotaan mämmiksi. Nimillä ei myöskään kaunistella rössyä, rönttösiä, klimppisoppaa, läskisoosia, mustikkamöllöä, mykyrokkaa, tappaiskeittoa eikä edes vääpelin räkää. Hyönteisruokaa meillä ei sentään valmisteta sittisontiaisista tai russakoista, vaan sirkoista, jotka kuulostavat alansa hienostolta.

(Jukka Ukkola, SK 43/2018)

Öö de kotikunta

Pori on tuonut markkinoille oman haaveden, Eau de Pori. Yterin merituuli, Kirjurinluodon lehmukset ja sateen jälkeinen asfaltti. Minkälainen olisi muiden paikkakuntien tuoksu? Helsinki: sekoitus Kauppatorin kalaa, Vallilan paahtuvaa kahvia ja kuumuudessa kuplivaa asfalttia. Porttikongien ja alikulkujen virtsaa.

Espoo: leikattua ruohoa, venelakkaa ja uutta rahaa.

Savonlinna: muikkuja, muikkuja ja muikkuja. Vähän lörtsynpaistoöljyä ja muikkuja.

Peräseinäjoki: mäntymetsää, puolukkaa ja kypsävää kauraa, ehkä aavistus matonkuteiden kuivaa pöllähdystä. Sianpissaa silloin tällöin.

(Satu Vasantola, HS 11.11.2018)

Lapseton savolaispariskunta adoptoi kuusi kuukautta vanhan lapsen Ruotsista.

Heille tuli välittömästi kiire lähteä opis-

kelemaan ruotsin kieltä, jotta he voisivat jutella lapsen kanssa heti kun tämä oppii puhumaan.

(Saukommäem miäs, AL MORO 18.10.2018)

Savolaisnaisissa kontaktikykyä

Helsingin Veikkojen itähelsinkiläinen jäsen **Tommi Käyhkö** viihtyy kuopiolaisista arvoja korostavassa yhteisössä.

Käyhkön mielestä savolaiset eivät ole kieroja, pikemminkin sydämellistä väkeä. Vierailustaan hän muistaa Puijon tornin, hyppymäen ja kaupungin kivat mimmit.

-Savolaisiin naisiin on mutkatonta saada kontakti. Ei tarvitse kuin levittää kätensä ja haukotella, niin huomaa, että molemmissa kainaloissa nojailee savolaisnainen, Käyhkö vitsailee.

(Kuopion kaupunkilehti 10.11.2018)

Kehveli on vitsikästä vaihtoehtoishistoriaa

Antti Heikkisen romaani *Kehveli* on yhtä oikukas kuin juonikas nimihenkilönsä. Vaihtoehtoishistoriaan on tietysti helppo upottaa irtovitsejä, ja kiitettävästi Heikkinen niitä viljeleekin.

Maaseudun äänenä Heikkistä on tottunut pitämään ja aiheiden lisäksi se kuuluu myös lauseessa. Tietynlainen juurevuus ja lörpöttelevyys on sille tyypillistä. Länsisuomalaiseen suuhun se ei yksinkertaisesti mahdu ja mieleenkin vain jotenkuten.

Vähemmälläkin hupattamisella tämän romaanin olisi minusta voinut kertoa.

(Jussi Aurén, AL 22.11.2018)

Kääntyykö kielesi murteelle?

Voi tokkiisa, kyllä sitä sopivas paikas ain pikkase pittää haastaa. Vaik kyllä mulla nää karjalan ja hämmeen murteet tupaavat sekottuun.

(Taru Iivonen, juupajokelainen opettaja, jonka isä on Kannakselta, Karjala 15.11.2018)

Savolaenen uamuvoemistelu

Viimeisimmässä *Aakustissa* nro 3/18 sivuilla 12-13 oli **Esko Niemisen** kirjoitus savolaesesta uamuvoemistelusta. Itellänj on sininen kortti, jossa on kuvat nuihin fraaseihin. Tutkin korttia ja sain yhteyden Joensuuhun.

Kortteja on erilaisia ja niitä on pieni määrä tilattavissa. Kuvien kopiointi on kiellettyä. Lienee parasta että laitan tähän **Laila Mäkinen** terveiset. Sain luvan kuvata tämän kortin *Aakusti*in.

Marja-Riitta Saastamoinen

Laila Mäkinen
0500 406846

laila.makinen@mentorit.fi
www.mentorit.fi

Tietoa voemistelukorteista:

Kyseessä on *Kunnon juttu* -taukojump-paa työn ääreen ja kotioloihin. Sarjaan kuuluu 8 A4-kokoista korttia: Koko runnakon rentoottaminen, Yläpiän kuntoottaminen, Niskoin notkistamiseksi, Venytellen vetreeks, Silimäpeli, Punttiloil-la puhtii, Töpinnee töllöttäjään (vastusnauha), Kepillä kunttoon.

Kaikki ohjeet ovat fysioterapeutin/Mediwire Oy:n tarkastamia ja UKK-instituutin hyväksymiä. Kuvitus on lastenkirjailijana moneen otteeseen palkittu **Salla Savolainen**, joka on kuvittanut Mentorit Oy:n Otavalle tekemiä oppimateriaaleja (mm. Taikakynä, Taikasana), ks. <https://otava.fi/kirjailijat/salla-savolainen/>. Kopioiminen tekijänoikeuksien loukkauksena sekä Mentoreita että Savolaista kohtaan ei siis ole aivan pikku juttu, jos sanktioihin mennään.

Kortteja on vielä jonkin ver-

ran ykköskappaleina sekä kaikki kahdeksan sisältäminä kansioina. Olemme lopettaneet niiden painamisen, joten jäljellä olevien hinta määrittyy tilausmäärän ja korttien saatavuuden mukaan ns. loppuunmyyntipaketteina. Jos joku haluaa korttien painattamista ja myyntiä omana bisneksenään jatkaa, voimme kohtuullista korvausta vastaan antaa valmistus- ja myyntioikeudet.

Rentoottamisohjeet kortilla.

Panu (1897)

*"Joka pensaassa piilee haltia, joka leh-
dossa sinipiika, joka laineessa Vellamon
neito. Kaiken ikäni olen haastellut heille
kuin puolimielinen metsän puille, kiville ja
kannoille" (Lumoissa-lastu, 1917).*

Juhani Ahosta (1861 – 1921) on kir-
joitettu kymmeniä kirjoja ja tutkimuksia.
Väärnin pappilassa syntynyt kansallis-
kirjailija ei saanut kirjallisuuden Nobel-
palkintoa. Vaikka hän olisi sen totisesti
ansainnut. Syynä vain sattuma ja huonot
suhdanteet. Ruotsin akatemian mielestä
suomen kieli yksinkertaisesti oli tuolloin
liian "vähäpätöinen".

Hävetää tunnustaa, että luin Panun
(1897) kokonaisuudessaan vasta äsken.
Huolimatta siitä, että olen ollut lukuisia
kertoja Ylä-Savon kirjallisen yhdistyksen
Panun mukana järjestelemässä Aho-päi-
viä. "Aho" on ruohoa tai nuorta puustoa
kasvava kaskimaa (Elias Lönnrotin Suo-
malais-ruotsalainen sanakirja).

Piispa Sihvonen kirjoitti: "Luin Panun.
Loistava kirja. Olen lukenut muitakin
Ahon kirjoja ja tämä kuuluu ehdottomas-
ti kärkeksi. Elokuva-ainesta." Olen
samaa mieltä. Olen ihmetellyt, miksi Pa-
nusta ei ole tehty elokuvaa, vaikka kirja
sellaisenaan on lähes valmis käsikirjoitus.
Panu on jäänyt vähälle huomiolle muihin
Ahon romaaneihin verrattuna, vaikka se
otettiin aikanaan hyvin vastaan. Puhutte-
leeko Panu tämän ajan lukijaa? Voisiko
sitä lukea fantasiakirjallisuutena scifin ta-
paan? Onhan Harry Potterkin saanut suur-
ta huomiota.

Meitä Iisalmen lyseon poikia varoitel-
tiin matkimasta Ahon tyyliä. Mutta ny-
kyään taas Aho on nostettu kielelliseksi
esikuvaksi. Kouluissa on luettu Rautatie-
tä ja Juhaa usean sukupolven ajan, mutta
lähes 500-sivuinen Panu on jäänyt taka-
alalle. Kansallisromantiikan piirteet ovat
karisseet, mutta näkösilälle on tullut kielen,

*Juhani Ahon
printattu Panu ja
alempana sama
teos digitoituna
Elisan nettikir-
jastossa.*

tyylin ja vaiku-
telmien mesta-
ri. Aho mielestäni

on säilyttänyt tuoreutensa. Panun alaot-
sikko kertoo, että kyseessä on kuvauksia
kristinuskon ja pakanuuden lopputaiste-
lusta Suomessa. Panu on historiallinen
romaani, joka kuvaa 1600-luvun loppua
tai 1700-luvun alkua, epämääräistä men-
neisyyttä, erämaaympäristöä.

Aho sai valtion apurahan, jolla hän
matkusti syksyllä 1889 opintomatkalle
Pariisiin. Aho pakeni kotoisia ristiriitoja
tekosyynä Panun viimeistely. Aino Jär-
nefelt oli kieltäytynyt nuoren kirjailijan
kosinnasta. Yksin-teos (1890) on tilitys
onnettoman rakkauden aiheuttamasta epä-
toivosta.

Panu kertoo kristinuskon ja vanhan
suomalaisen uskonnon yhteentörmäyk-

sestä. Korpivaarassa asuu mahtava tietäjä,
voimakas, vahvatahtoinen ja rohkea Panu.
Naapuripitäjään Kontojärvelle saapuu
uusi pappi, Martinus Olai intoa täynnä.
Papin tehtävänä on kääntää pakanat
kristityiksi. Panu haluaa pitää kiinni omas-
ta uskostaan ja vallastaan. Yhteentörmäys
on väistämätön. Naishahmot: emäntä Ilpo-
tar ja ikävän kohtalon kokeva Annikki jää-
vät hieman etäisiksi. Parasta Panussa ovat
shamanististen riittien ja taikojen kuva-
ukset. Aho kuvaa ympäröivää tunnelmaa,
taikojen valmisteluita, loitsusanoja ja seu-
rauksia. Loitsuissa oleva kalevalainen ru-
noepiikka lisää mahtipontisuuden tuntua.
Pappi kertoo: Hänen ylhäisyytensä Turun
piispa minulle kirjoitti: "Teidän tulee en-
nen kaikkea visusti valvoa, että noidat ja
taikurit ja velhot ja poppamiehet ankarasti
pirullisia konstejansa harjoittamasta kiel-
letään... on heidät kiinni pantava ja nuo-
riin sidottuina tänne tutkittavaksemme ja
tuomittavaksemme tuotava, jossa kunin-
kaan käskystä vouti teille apuansa anta-
koon."

Panun poika Jouko, josta Panu yrittää
kasvattaa seuraajaa itselleen, joutui sisäi-
seen taisteluun pohtiessaan kristinuskon
ja pakanuuden paremmuutta. Jouko kään-
tyi lopulta kristityksi, joka paljasti Panun
taikamenot. Panu vangittiin kirkon latti-
an alta taikojaan tekemästä. Molempien
puolten painostus teki Joukon lopulta hul-
luksi. Panu lähetettiin Turkuun tuomitta-

vaksi ja poltettavaksi. Panu tunnusti papin
suuremmaksi tietäjäksi. Kristinuskon nähtiin
saavuttaneen voiton. Mutta kumpi puoli
lopulta voitti? Panun "jatkokertomukses-
sa" Kevät ja takatalvi -romaanissa kerro-
taan, että Martinus Olai vietiin Isonvihan
aikana vankina Venäjälle ja kirkko poltet-
tiin. Taistelu ei siis ollutkaan päättynyt,
vaan jatkui edelleen. Lukija voi eläytyä
siihen, miltä tuntuisi elää toisella aikakau-
della, kalevalaisessa ympäristössä. Kalas-
tuskirjailijana ja viimeisten erämaiden ku-
vaajana Ahosta on tehty jopa ekologisen
liikkeen guru.

Ajan hammas on purrut pahasti Panuun,
mutta ei Lastuihin, joita on ilmestynyt kah-
deksan nidettä. Kokonaisuudessaan Lastut
toimivat Ahon elämäkertana. Panu ilmen-
tää tunnelmoivan esseistin mielenlaatua.
Tyyliä on pidetty runollisen koristeellise-
na tarinointina. Jyrkkä tendenssikirjailija
Minna Canthin tavoin Aho ei ole koskaan
ollut. Aho oli pohjimmiltaan romantikko,
uneksija ja tunnelmoija. Vaikka Panu dra-
matisoitiin 1903, näytelmä ei ollut Ahon
ominta alaa. Odotamme, kuka aloittaa teh-
dä elokuvaa Panusta.

Panu on saatavissa myös nykyaikaisena
Free eBook -sähköpostiversiona.

*"Vaikka minä nyt kuolen, en kuitenkaan
kuole." (Tulivuori sammuessaan -lastu
1920)*

Leo Puurunen

Sanontoja Savosta:

- * Harvoin orjoo kiitetään, miniätä ee millonkaa, poijan naesta ee polovenaan.
- * Joka ee säely sänkyyn, ee saely säkkiinkään (tytön viettely)
- * Keskenkosta kalua ee piä näättee hulluille eekä herroille.
- * Vaekka miel on mustaa, mutta leepä on valakee.
- * Paremm on viina moassa kun huonon piässä.
- * Kööhä on sillon rikas kun maha on tääännä.
- * Yksi isä elättää yheksän poekoo, mutta yheksän poekoo ee elätä yhtä issee.
- * Kun ee voe siäriä pitentee, niin pittää hametta lyhentee.
- * Naiminen viep puo älyä viisaalta, mutta tuhmalta koko älyn.

Ihmemies Ilmari Kianto, 1874-1970.

Viitisenkymmentä kirjaa kirjoittaneena nousi maamme historiassa kansalliskirjailijoiden joukkoon, päällimmäisinä hänen teoksistaan Ryysyrannan Jooseppi ja Punainen viiva.

Koska minulta puuttuu kriitikon pätevyys, en aio puuttua hänen teoksiinsa vaan tarkastelen hänen monenkirjavaa elämäänsä sivustakatsojana ihaillen hänen fyysistä kuntoaan piipun tupruttelijana, viskin ystävänä ja hänen aktiivisuuttaan toista sukupuolta kohtaan, joka säilyi koko hänen pitkän elämänsä ajan.

Nykyajan terveystoimijat pyörittelevät ihmeissään päitänsä, voiko tällainen edes olla mahdollista?

Korpikirjailijana tunnettu Kianto asusteli suurimman osan elämästään Suomusalmella Turjanlinnaksi nimeämällänsä paikalla.

Istui pitkän elämästään myöskin Katajanokalla kuritushuonevankina syytettynä osallisena maanpetokselliseen toimintaan.

Maanpetossyyte hänelle rapsahti, kun hän kirjoitti sikarilaatikon kanteen seuraavan tekstin (Ryssät olivat talvisodan aikana lähestymässä Suomussalmea):

”Venäläiset toverit.

Kunnioittakaa sivumenolla köyhän kirjailijan kotia. Tuossa on saari autiona ynnä huvila itäänpäin muine rakennuksineen.

Olen minäkin ollut Moskovassa 1901-1903”.

Teksti oli kirjoitettu venäjäksi.

Näin kirjoittaa Henrik Tikkanen naapuristaan Ilmari Kiannosta:

Naapuritalon porttikäytävässä istui kirjailija Iki-Kianto tohveleineen ja kepeineen, tiiraili himokkaasti ohi kulkevia naisia..j.n.e.....

Ilmari asui silloin jo Helsingissä, talvipesässään.

Kiannolla säilyi aivan hänen vanhuu-

tensa päiviin asti kiinnostus naissukupuolta kohtaan.

Hän oli kolme kertaa aviossa saaden kaikenkaikkiaan altansa kaksitoista lasta, jotka hän sitten luokitteli A-, B-, ja C-sarjaan.

A-sarjasta syntyi kahdeksan, B-sarjasta kolme ja C-sarjasta yksi.

Joitakin kirjailijan sihteerikseen palkkaamia naisia olisi hyvällä syyllä voinut nimitellä rakastajattariksi.

Sihteereistä useat olivat innoittuneet näyttäytymään kuuluisan kirjailijan seuralaisena.

Sihteeri oli siis rakastajatar, palvelija ja palvoja.

Kiannon viimeinen sihteeri oli 53 vuotta häntä nuorempi, kun hän alkoi odottaa teräsvaarille lasta, jonka hän sitten menetti.

Taloudellisesti Kiannon elämä ei ollut auvoista.

Oli sentään muutama valonpilkahduskin, kun Fennada Filmin Mauno Mäkelä tuli tekemään filmaussopimusta hänen kanssaan Ryysyrannan Joosepista.

Sopimusta tehdessään Mäkelä huomasi, että Immu yritti kaiken aikaa iskeä hänen mukanaan seurannutta sihteeriä kuitenkin onnistumatta siinä.

Kiannon ensimmäinen 28 vuotta päättynyt avioliitto oli päättynyt eroon.

Toinen 21 vuotta kestänyt avioliitto päättyi vaimon kuolemaan.

Pari vuotta leskenelämää eläneenä hän rakastui hyvinkäälaiseen tarjoilijaan Ella Mirjam ”Mirkku” Lähteiseen.

Sulhanen oli tuolloin jo 82-vuotias, kun häitä juhlittiin, morsian 41-vuotias.

Jälleen ihailen häntä.

Hänen vitalisuuttaan.

Nuori vaimo kuoli viiden avioliitto vuoden jälkeen sydänkohtaukseen 46-vuotiaana ja Immu senkun vain porskutti.

Ilmari oli narsisti monestakin syystä. Kun Linna kirjoitti tuntemattomansa, oli hänen kommenttinsa:

Väinö Linnan romaani on vain ohimenevä ilmiö. Kun taas F. E. Sillanpään kuolemaa hän kuvaili, siinä meni Suomen toiseksi paras kirjailija.

Monet sanoisivat hänestä, että olipa siinä V-mäinen ukko.

Hän yliarvosti itseään, joka ilmenee, kun Urkki kävi häntä tervehtämässä synttäripäivänä tuoden mukanaan laatikollisen sikareita ynnä ison konjakkipullon.

Kun paikalla ei ollut torvisoittokuntaa, niin Immu tarttui Urkkia kädestä ja he lauloivat yhdessä Porilaisten marssin.

Vielä viimeisenä synttäripäivänä toi Urkki Immulle konjakki pullon, hänen 95-vuotiaasta elämänsä kunnioittaen 7. toukokuuta 1969.

Viimein tuli sikarintupruttajalle, viskinystävälle ja naisten ihailijalle seinä

vastaan.

Siunauksen toimitti hänen oma poikansa pastori Otso Kianto.

Loppukevennykseksi lienee paikallaan tämä p-karjalaisen kirjailijan, Heikki Turusen sisäänmeno ravintola Kosmokseen. Hän oli tullut tapaamaan kirjailijatovereitaan Helsinkiin poiketen tuttuun Kosmokseen.

Ravintolassa hän huomasi tumman miehen ja totesi: Onpas siinä mehtätöissä ahavoitunut mies.

Liitურaitaan pukeutunut neekeri sanoi hänelle selvällä P-karjalaisella murteella: Haesta vittu.

Heikki totesi: Puhhuu perkele suom-mee.

Liitურaita oli näet Tampereen yliopiston vieraileva professori, kaikkien suomalaisten murteiden taitaja.

Niinpä siitä paikastata syntyi ystävyys-suhde heidän välillään, joka kesti niin kauan, kun tuo liitურaita meni omille mailleen.

Eipä tällä kertoo enempee.
OK.

Entisajan jouluaatto

Oli jotain haukattava pientä ja suolaista aamulla suuhun,
jotta voi keskittyä ennen parastajoulua kaikkeen muuhun.

Oli naapuri käynyt jotain jouluiista kotiinne tuomassa,
leivän ja suolaa, jotka annettiin lahjaominaisuudessa.

Aina antaminen ei ollut useinkaan tutuilla mielessä,
vaan ihmisten välittäminen ja siksi käytiin kylässä.

Ei ollut juuri puhelimia, vaan jalkapatikka tai hevosia,
joilla matkaa tehtiin ja yhteydet lähimmäisiin pidettiin.

Oli karja hoidettu, kun tultiin ja oli käyty navetalla,
oli hevonen pilttuussa nyökäten mielellä jouluisalla.

Siinä puhelit lehmille, antaen hevoselle palasokerin,
vähän lehmiä ja hevosta harjasit, Polle ilosta hirnaisi.

Sieltä käyskelit tupaan sekä kengät uunille ne laitoit,
jouluiset ruoat ja leivonnaiset tehtyinä tuoksuina haistoit. . .

Siinä puhtaus kuului kaikkialta myös huoneiden seinistä,
oli pesty matot ja metsän tuoksu nousi uudesta kuusesta.

Siinä tunsitte kuin satujen suuret herkkimät hetket,
siinä perheenne jutuun teki muistorikkaat retket. . .

Mummot ja ukit olivat luonnostaan monessa mukana,
ja heidän kanssansa kiiri lasten iloiset äänet kirkkaina.

Tuvan keinu keinui lasten lapset olivat kiikkujoina,
mummojen/ukkien juttujen parhaina kuuntelijoina.

Jouluhetkeä, ja kiikun natinaa ja niin paljon hetkiä muita,
ei kiikkunne voinut kertoa ajanpatinassaan edes uteluista.

Jouluaikaan oli matka, kun joulurauha radiossa julistettiin,
riidat ja epäsope oli unohdettava jo pois-kuin uusiuduttiin,
haudoille kaikki matkasitte, sekä lähimmäisiänne ajattelitte.

Hiljaisuudessa pysähdytte, ja haudoilla hiljaa rukoilitte,
sytytätte kynttilät läheisillenne, sekä terveisiä kerroitte.

Sinne jalkaisin matkasitte, jos muuten ei matka käynyt sinne,
jonne monet läheisenne ovat siunatut, ja nyt rukoillaan,
että jokaisella tänäänkin olisi ruokaa aikaa joulurauhaan.

Lumi narahteli jalkojen alla varsinkin jouluaattona,
kun kimmelsivät tienoot ja hanki niin jouluntuntuksena.
Siinä kävelitte edestakaisin välillä pihan ja tutun tuvan,
jokainen tiesi, että odotettu joulu oli saapunut uuskuvaan.
Mitähän kaikkea siinä mieltiäkään ainiaan mahdoit. . .
ja mitä kaikkea vielä ennen sauna ennättää katsoit..
Olihan savusaunan häkälöylyt pois siinä heitettävä,
ja ennen saunaan menoa istuinpaikat harjalla pestävä.

Siinä sitten kun saunaan viimein juoksujalkaa kiiruhdit,

Oli niin hyvä se vanhan savusaunan oma kotilöyly. . .

Se ei mitään haitannut, jos oli niin paljon liikaa lämmintä,
kera vastalla huiskutellen vain painettiin seljät köyryyn. . .
Kuinka ihanaa oli pestä ja hangata puhtaaksi hiestä pinta,
sekä kaiken nautinnon jälkeen hieroa kuivaksi rinta. . .

Siitä käyskellä sait tupaan nuttuun vain käärittynä,
vaikka liki uuninkupeeseen hetkeks' itses sysättyinä.

On lämmin jouluruoka, joka on katettu jo pöytään,
pian joulunhelmassa kaikkea hyvää yhdessä syödään.

Siinä jouluiista virttä ja laulua radiosta hiljaa kuulet,
on virittynyt hella, jossa leiskuivat niin lämpöiset tulet.
On pikkuinen lapsesi, joka on tuutunut jouluiiseen uneen. . .
syttyi äidin sydän kuin rauhaan aivan jouluiisuuteen.

Siellä oltiin vain, kissat rompotteli syötyään pankolle ain,
Jeesuksen syntymämuisto ilmassa ja puheissa jouluaikain..

Kuurankukkia oli siellä seinällä ikkunoiden ruuduissa,
ovathan kauniita jouluhetkiä, jotka säilyvät aina muistoissa.

Voi sitä kirkasta, välkehtivää loisteen hopeista määrää,
kynttilöiden lepattaessa eläväisesti siihen jouluhämärään.

Ne kutsuvat muistot luoksenne kera tuhansin kimalluksin,
Sirkutuksin kävi takana ikkunain tienoot, kera jouluisin uksin.
Tuvassa hiljentyneenä aina olitte katsellessanne ikkunaan päin. . .
talvenlinnut kun napsivat kauralyhteistä jyviä kiirehtäin.

Leppävirralla Salme Watjus

UK-17506

- Juoruakat huastaavat, että tuo sinun vaamosj on tanssikurssin jälkeeen kova käämään tanssiloessa ja ossoo monet tyylit ja hypyt.

- Sillä kurssillahan se oppi tekemään niitä syrjähyppyjäkkii.

M.L. (Kuopio)

SUTKAUS

nurkkavitsi, on elävää savolaista sanallista perinnettä ja samalla myös väärentämätön todiste kunkin ajan arvoista ja sattumuksista. Se on palsta, jota kaikki lukijat saavat olla vapaasti toimittamassa. Lähetä oma sutkaushdotuksesi osoitteella Savon Sanomat/sutkaus, PL 68, 70101 Kuopio tai sähköpostitse lukijansanomat@savonsanomat.fi

**SAVON
SANOMAT**
savonsanomat.fi